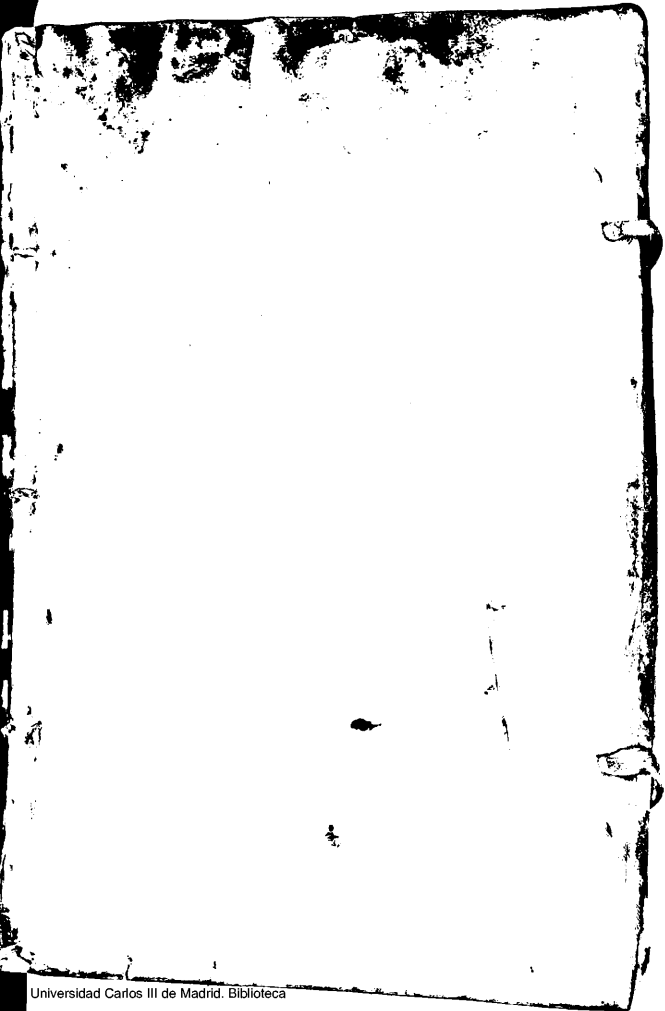

T. 1436611

-1201946.. 5

COVARRVVIAS
A LEYVA TOLETANI
EPISCOPI SEGOBIENSIS
PHILIPPI II. HISPANIARVM
 REGIS SVMMO PRÆFECTI PRÆTORIO
 AC IVRIS INTERPRETIS ACVTISSIMI
OPERA OMNIA

Cum Authoris tractatu in Tit. de Frigidis & Maleficiatis, septem questionibus distincto, quibus an matrimonium cum hoc impedimento constare possit, accuratè explicatur.

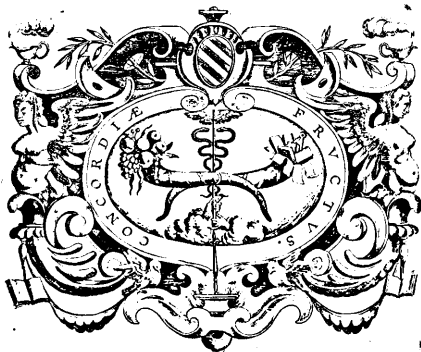
Multis in locis à CL. IC. CORNELIO BREDERODIO auctus, illustratus, ut passim hac notâ [1] designatur.

ACCESSERVNT HAC POSTREMA EDITIONE

I O A N N I S V F F E L I IC.
 PATRICII BRUXELLENSIS

In variarum Resolutionum libros
 NOTÆ VBERIORES.

Cum duplici Indice, capitum & rerum locupletissimo, suis numeris restituto.

R. 3144

A N T V E R P I Æ.
 Apud Viduam & Hæredes Petri Belleri.
 ANNO MD. LXX. XIV.

AG 200.2.1

COLECCIÓN

1. COLECCIÓN DE VOLUMENES

2. COLECCIÓN DE VOLUMENES

3. COLECCIÓN DE VOLUMENES

4. COLECCIÓN DE VOLUMENES

5. COLECCIÓN DE VOLUMENES

6. COLECCIÓN DE VOLUMENES

7. COLECCIÓN DE VOLUMENES

8. COLECCIÓN DE VOLUMENES

9. COLECCIÓN DE VOLUMENES

10. COLECCIÓN DE VOLUMENES

11. COLECCIÓN DE VOLUMENES

12. COLECCIÓN DE VOLUMENES

13. COLECCIÓN DE VOLUMENES

14. COLECCIÓN DE VOLUMENES

AMPLISSIMO
 NOBILISSIMOQVE
 D. NICOLAO DAMANTIO
 EQVITI AVRATO
 SVPREMI SENATVS BRABANTIAE
 CANCELLARIO
 ET
 SERENISSIMIS ARCHIDVCIBVS
 A CONSILIO STATVS
 NEC NON,
 AMPLISSIMIS AC PRVDENTIBVS
 EIVSDEM SENATVS BRABANTIAE
 CONSILIARIIS

IOANNI VAN MAELCOTE
 STEPHANO VAN CRAESBEKE
 IOANNI BAPTISTAE MASIO Consil.
 & Aduocat. Fisc.
 GVILIELMO D'ASSELIER
 PHILIPPO VVESELS
 GREGORIO D'AYALA
 NICOLAO VANDEN BRANDE
 CAROLO DE BOVRGEOIS

IACOBO CANIS
 FOLCARDO VAN ACHELEN
 IANO FERDIMONDO DE BERTI
 THEODORO DE FOVRNEAV,
 NICOLAO DE WEERDT
 IACOBO VAN TSESTICH
 IOANNI VAN PEDE
 ANTONIO DE COTTINGNIES.

POSTQVAM huic operi supremam manum admouis-
 sem, ^{mc}AMPLISS. CANCELLARIE, SENATORES PRVDENTISS.
 haud diu multumque cogitavi, cui has ingenij mei
 primitias consecrarem. Neque enim rationi conso-
 num mihi visum, DIDACVM COVARRVVIAM, vnicum
 Practicæ Iustitiæ Atlâtem, modò Notis quibusdam,
 & Brabantiae consuetudinibus per me, licet exiguâ, at non contem-
 nendâ sui parte illustratum, ad alios deferri, quàm ad eos, penes quos
 Iustitiæ in Brabantia stat summa; adeoq; ad primâ Themidos aream,
 in quâ (vt Philonis illud vsurpem) INCORRVPTIBILIS PRVDENTIA INCOR-
 RVPTIBILEM HABITAT DOMVM. Ad quod me etiam incitauit Consan-
 guineorum Affiniumque in eodem Senatu nuperus ac præsens con-
 * 2
 fessus,

fessus, qui velut quibusdam me vinculis constringunt, vt aliquod mei
 cultus debitiq; obsequij specimen edam. Verùm cùm has meas lucu-
 brationes intra pauculos menses properante prælo conceptas, auspi-
 ciis Amplit. VV. publicâ luce donare decreuissem, non semel in men-
 tem mihi venit subuereri, ne iisdem, quod de Ioue cõmenti sunt Poe-
 tæ, tam exiguis adesse rebus vacaret. At peruicit cùm Auctoritas ma-
 gni illius Couarruiæ, tum Iurisprudentiæ Maiestas (cuius vos My-
 stas & Sacerdotes veneror) vt aures Beneuolentiæ vestræ aucuparer.
 qui si non iis ingenii dotibus instructus sim quæ ad exornandam hanc
 Spartam videbantur requiri, eâ tamen fiducia in hanc arenam descen-
 di, vt cæteros insuper Belgas exemplo hoc prouocarem ad ingenij sui
 fœtus maturiores in lucem producendos, quibus æuiternum Belgicæ
 eruditionis trophæum aliquando apud posteros statuunt. quod tum
 potissimùm euenit, cùm labori præmium, virtuti gloria reponitur:
 nec in obscuro delitescunt, quos ad altius honoris fastigium eruditio
 virtusque emeritos euehit. Quòd igitur superest, AMPLISS.^{me} CANCEL-
 LARIE, SENATORES PRVDENTISS.^{mi} quicquid in hoc opere à me fuerit de-
 fudatum, vestro honori lubens deuoueo: vos illud, & eum qui defert
 fereno vultu, quo hæc talia soletis, aspiciate: sincero adfectu, quo hæc
 talia soletis, approbate: quòd si sensero, satis magnum laboris mei fru-
 ctum me consecutum agnoscam beneficio earundem Amplit. VV.
 quas bonorum largior Deus sospitet vel in æuum, Patriæ bono.
 Antuerpiæ prid. Kalend. April. clō. Iōc. x.

Obsequio Amplit. VV. deuotus

IOANNES VAN VFFELE.

VITA
DIDACI
COVARRVVIAS
A³ LEYVA.

EX BIBLIOTHECA HISPANICA

A R P.

ANDREA SCHOTTO

CONCINNATA.

SINGVLARE Hispania ornamentum Didacus existit, cum ob singulare iudicium, tum iuris vtriusq., quod scriptis ad posteritatis memoriam sempiternam mirifice illustrauit, tractatione. Natus is anno eius saeculi duodecimo Toleti Carpetanorum S. Iacobi Festo, vnde illi nomen (Didacus enim idem qui Iacobus) quo etiam anno Pampelona victa Castella Regno Nauarra accessit: parentibus quidem Hispanis, auo vero materno Belga, Toletana Ecclesia architecto. Hinc & vtrique nepoti ingens eruditum linguarum Graeca ac Latina studium, ad rerum cognitionem insitum panē atque innatum. Patruus Salmantica sacerdos satis re lautā Didacum & Antonium iactis iam feliciter primis Latina lingua rudimentis, vna domi aluit. Post in S. Saluatoris Collegij Ouetensis, vbi natalium integritas quaritur collega, eos breui in Iurisprudentia progressus fecerunt, vt aequalibus longē antecellerent, postetiam de superiori loco ius publicē ordine interpretarentur, magna auditorum coronā atque applausu. Tametsi verō in Doctōris laurea iniquis iudicium suffragiis Didacus pressus esset, vicit tamen, ac transcendit; editis mox ingenij monumentis expectationem iudiciumque perturbato animo datum. Prastrinxit enim veluti Sol oculorum aciem, amulosq., atque aduersarios, qui in eum ora vultusq., admirabundi conuerterant: & praestanti doctrina viros morumq., facilitate omnes sibi adiunxit. In his Ferdinando Gracarum litterarum Doctore est usus, qui eum in Plinij castigationibus non semel praedicat. Missus hinc à Rege Catholico in Synodum Tridenti coactam hoc est, in publicum piorum doctissimorumq., theatrum vnā cum fratre, Ant. item Augustino, Martino Ayala, Aria Montano, ceterisque. Domum vbi reuertit Episcopus Rodericij oppidi est renunciatus: dein Segobienfis Praeful, & Conchenfis designatus. Neque hic Principis in ornando excellentis doctrina viro studium substitit: quin & Senatus Regij Praesidem ex Antecessore creauit. Quo munere integrē annos aliquot Reip. constituenda sic est usus; vt continenter atque incorruptē ius dicendo florem sibi Nobilitatis Hispanica obstrinxerit, temporis vsque eo parcus, cetera minimē auarus, vt semihora spatium, quo Senatores vnā ad Regem ingressuri expectare solent, elabi sine fructu non sineret: incitatus, credo, C. Plinij Maioris exemplo, qui temporis, quod studijs non daretur, iacturam longē maximam existimaret. Sic interea loci, collegis inambulanti-
bus,

lantibus, paucis mensibus Platonem, ac Rhodigini Antiquas lectiones, quasi aliud agens, euotuit Et verò VARIARVM RESOLVTIONVM libri quantum hic posset, satis ostendunt: de RE scripsit NVMERARIA, acutè: hinc à maleuolis iactatum, nouisse illum Budaum de Asse, praterea nihil: quos facile reliqua tanti viri monumenta foras data refellunt. Sunt autem in manibus hac SVPER 4. DECRETAL. SVPER 6. DECRETAL. ET REGVLIS IVRIS; SVPER CLEMENTINIS. DE HOMICIDIO CL. SI FVRIOSVS. VARIARVM EX IVRE PONTIFICIO, REGIO ET CÆSARIS RESOLVTIONVM LIB. 4. PRACTICÆ QVÆSTIONES: eiusdem COLLATIO VETERVM NVMISMATVM cum his qua modò expendantur publicâ & regiâ auctoritate percussa. Excusa passim Salmantica, Venetiis, Lugduni & in Germania. Obiit Madriti Prasfes die xxvii. Septemb. an. M. D. LXXVII. atatis anno LXVI.

AD

A D
I L L V S T R I S S I M V M
A C
R E V E R E N D I S S I M V M D O M I N V M
D. F E R N A N D V M V A L D E S I V M
H I S P A L E N S E M A R C H I E P I S C O P V M,
S V M M V M I N C A R O L I C A E S A R I S
H A E R E D I T A R I I S P R O V I N C I I S D E F I D E I
C A T H O L I C A E N E G O T I I S C O G N I T O R E M,
C E N S O R E M Q V E D I L I G E N T I S S I M V M,
D I D A C I
C O V A R R V V I A S T O L E T A N I
R E G I I G R A N A T E N S I P R A E T O R I O I V D I C I S
I N
C O M M E N T A R I O S
D E
T E S T A M E N T I S

P R A E F A T I O.

Vanquam maximè scirem, Præsul amplissime, illustrissime Princeps, magnis te, & his grauiissimis Reipublicæ nostræ curis, atque negociis impeditum esse, non sum veritus tibi magistratum omnium Antristiti laborum necorum primicias, de Sponsalibus & matrimonii Epitomen summo, certoq; animi iudicio dicare. Is enim es, qui studiosos omnes, honestas, ac publico regimini admodum viles disciplinas magno fauore prosequeris, qui prudentissimum exploratissimumque consilium, & in rebus gerendis dexteritatem nactus, propensissimo affectu, iuris vtriusque consultissimos viros maximo honore habueris, eosque ad publica munera ingenti omnium applausu eueris, benigneq; susceperis, si quid ex priuatis vigiliis tuo nomini consecratum fuerit. Fit etenim ea ratione, ut facilius acti labores, & hi in re literaria, nostraque Pontificij & Cæsaris professione omnino indefessi obliuioni tradantur: nec otio indulgere commodè possit is, cui hæc scribendi alea feliciter cesserit. Expertus equidè ipse sum, postquam iam ante annum opus illud exacto diuturno iuris studio, & continuæ lectionis exercitio, tuo nomini altissimo nuncupatum emisit, plausibilis quam par meis studiis fuerit, tui nominis ergò ab omnibus susceptum fuisse. Quam ob rem periculum priuati studij industriaque facturus, nec laboribus frangor, nec assiduis meditationibus cedo: quin Heroicas virtutes tuas eodem animi iudicio considerans, in Gregorij Noni tractatum de Testamentis breuem quandam interpretationem concinnare, eamque amplissimæ tuæ dignitati nuncupare constitui, non ignarus quantum hinc decoris & ornamenti eisdem lucubrationibus sit accessurum. Nec tamen ab institutis animum auertam, obseruantissime Præsul, quod magno Christianæ Reipublicæ commodo Hispalensis Archipræfulis dignitate Caroli Cæ-

faris nutu insignitur, eodem iudicio omnibus ipsius Cæsaris regnis, ac provinciis, sum-
 mus de rebus fidei Censor à Pontifice Max. electus, nullum otium habiturus esse videa-
 ris, quo possis quandoque hosce nostros commentarios legere. Scio etenim ea te prædi-
 tum benignitate, eoque animo erga me affectum esse, vt plane inter tot, ac tanta nego-
 ciorum vndique confluentium examina his nostris, vel tantillum temporis sis præstitu-
 rus. Quod si id minime contigerit, nec tamen hoc coniectare possum, quæ tua humani-
 tas est, illud tandem consequar, eritque mihi pro impari munere satis iustum præmium,
 quod liber hic candido animo à viris & doctis, & acerrimo ingenio præditis, manibus
 versabitur: beneuolusque iudicio eam, quam opto censuram accipiet: vnde mihi illud nec
 præter spem obuenerit, vt cauere possim, ne ad eundem lapidem offendens, iterum cor-
 ruam. Huius sane audaciæ ed liberius timorem excussi, quod certo sciam tibi molestum
 esse, quenquam à tuo præclarissimo conspectu timore auerti. Nostrum enim est excel-
 sam tuam dignitate reuerenter adire: tuum vero alacri, atque iucundo vultu nos ipsos
 admittere. Ea namque comitate Augustum Cæsarem imitaris, qui libellum ipsi trepidè
 porrigenti, qui manum nunc proferret, nunc retraheret: Quid, inquit, an putas te dare
 assem elephantò? quasi molestum esset optimo principi, quod timeretur. Eoque magis
 venia dignus sum, Præsul Reuerendissime, quod hos qualescunque labores tibi obtuler-
 rim, cum ob meam erga te plurimam ac perpetuam obseruantiam, meumque tibi dedi-
 tissimum animum: tum ob tuam clementiam, benignitatem, atque animi candorem:
 quibus virtutibus ita emines, vt iure, ac meritò tota Hispania te ipsum suspiciat, ac vene-
 retur. Verùm, si hac quoque in parte Catonum aliquis, & is rigidus in me censor inur-
 gat, meumque conatum accuset, satius esse, inquit, culpa vacare, quam deprecari gra-
 uiter, ac molestè ferat, me nondum senem, sed in ipsa iuuenili ætate ausum esse inter-
 pretis officium assumere, quem potius iure optimo deceret ex aliorum scriptis, vel me-
 diocrem eruditionem adquirere: ea excusatione me tueri nitar, pro viribus & facultate
 fecisse, quo magnis laboribus, non absque propriæ valetudinis graui periculo, cõtinuis
 viginti annis in hac iuris vtriusque disciplina absoluerim ea, quæ alioqui si consuetis otiiis
 vacandum esset perpensa humani ingenij imbecillitate, atque proluxa, perplexaque in-
 terpretum traditione, triginta annis minimè cõfecissem. Hoc vero studiorum compen-
 dio paulo diligentius, vti eo propensius de liberaui, quod vita breuis, ars vero longa sit:
 eaque ratione oporteat hæc nostra studia ita disponere, vt summo labore quanto breuior
 esse possit, hæc ipsa legalis professio efficiatur. Si vero ex hac excusatione minime satisfe-
 cerim, hi certè mihi veniam dabunt, qui sciunt quod hominis est errare: atque hi præci-
 pue, qui & ipsis hisce scribendi, edendi que, scripta fluctibus fuerint aliquando agitati.
 Ingeni siquidem animi est vulneribus atque ipsa plerumque morte velle Reipublicæ
 literariæ prodesse. Atque his tandem rationibus, quibus me ipsum tutari conabor, veluti
 tutissimum asylum constanter adiiciam tuum amplissimum nomen: cui hæc ipsa meri-
 tissimè dicaui. Accipe igitur, Illustrissime Princeps, hæc nostra qualiacumque tuo nomi-
 ni consecrata, quæ tuis auspiciis tuta ab obrectatorum calumniis fore speramus. Vale.
 Ex Granatensi Prætorio Idibus Martiis, anno 1554.

P. CORN.

CORN. BREDERODIVS IC.

LECTORI S. D.

PERVM DIDACI COVARRVVIAS Iuriconsulti celeberrimi commendatio, benig-
vse Lector, pro Auctoris dignitate huic editioni proferenda esset: si illorum præstantia &
vfus nondum publice innotuisset: ne tamen de tanto auctore, & tam bella occasione, nihil di-
cendo male mereri videar; breuiter quod de illius lucubrationibus sentio, ostendam.

Tria sunt potissimum, Lector, quæ labores eorum, qui scribendo sibi nomen parare student,
posteritati commendare solent, Subiectum, Forma, Oratio seu Sermo. Quæ si coniunctum in
vnum eundemque auctorem concurrant, cum diu victurum, multumque profuturum esse nemo
profecto dubitauerit. De Oratione Stylique quod auctor vntur elegantiæ (sicet illis aliis, qui for-
sentibus rebus inuoluuntur elegantiz æ puritatis postrema cura sit) hoc constar illum longo
intervallo, omnes sui xui iurisperitos anteire, elegantissimo enim aperto ac Latino sermone quidquid euulgauit, orna-
tum est, vt iure meritisimo illum Hispanorum Sæculam quis nuncupauerit. Ad materias quod attinet, quia nomina-
tim illas hic referre operosius multo quam fructuosius esset, singula totius operis capita, ad calcem huius præfationis
velut per synopsis reiici atque imprimi curauimus. Hoc tamen obiter adspargo, quod quæcunque COVARRVVIAS in iu-
ris Nostri commentatione, & illius ad praxim applicatione scripta reliquit, ea tam solida, aperta, & plena esse, vt nihil
exquisitius à Iuriscoosulto sperari posse videamur. Taceo cætera, quæ ex more gentis suæ vsu ita exigente, summa &
admiranda cum libertate protulit. Modum denique seu formam scribendi, siue vniuersum opus species, siue singularum
materiarum lectiones, sui sæculi esse fatendum est, quo nulla seruata methodo omnia mixtim & velut per Satyræ ad
Rubricam congeriebantur. Hoc tamen huic auctori in illa confusione peculiare est, tam in Rubricarum explicatione,
quam in variis Resolutionibus & Questionibus prædictis, quod cuncta eiusdem argumenti vel subiecti tam exactè, tam
methodice & egregie, atque adeo in vtramque partem tractet, vt vel curiosissimo cuique satisfacere posse videatur. Nec
in probationis huius minor illius apparer diligentia. Nam siue interna ac vera rerum demonstratio requiratur, siue externa
quæ sola auctoritate nititur, in vtroque eam, omnium calculo, laudem afficiunt esse, vt inter omnes sui & nostri tem-
poris scriptores iure Princeps habeamur. non enim auctoritatum emplastro solo, quod multis, sed imperitis tantum ni-
mis frequens est: Questionibus controuersis medetur, sed ratione, quæ anima legis est, opiniones suas primum firmat,
inde illas, ne apud quonquam in dubium veniant, auctoritatum pondere (quæ alias sola, libertati iudicii vim tyranni-
cam faciunt) confirmat, atque, hæc tanto studio, vt libens fatear, nullum à me hæcenus auctorem lectum vel relectum
esse, qui fide & diligentia in externis probationibus Didacum COVARRVVIAS superare videatur. Vix enim quidquam vel
in genere vel in specie scribit, quod non ideam post rationem ac diligentem disquisitionem, *Communium Opinionum* fi-
de & auctoritate communiat. Haud ignarus, quantum illa momenti in negotiis publicis & privatis discernendis af-
ferre soleat.

Nunc quid in postrema hac editione pro ratione temporis præstitum sit, accipe: Opera Didaci COVARRVVIAS, cum
ab illis, ad quos ea res pertinet, nobis diligentissime commendata essent, vt vitia, quibus anteriores editiones scætebant
expurgaremus, atque quibus hæc noua editio, recens, melior, ornatio, & vsu commodior fieri posset, adderemus, negoti-
um in nos suscepimus. Ac primum mendas quæ tam in ipsum contextum, quàm in allegationes non leues irreperant,
summa fide ac diligentia expurgauimus, textumque multis in locis penitus deprauatum & subuersum, ex fida allegato-
rum indagatione restituiimus, *Argumenta*, quæ pro singulorum capitum & paragraphorum magnitudine subinde nimis
succincta & breuia erant, pro subiecti vsu auximus. Titulos deinde singulorum capitum & paragraphorum (vt quæ par-
te operis Lector esset, in ipsa libri apertura conspiceret) in vertice singularum columnarum superferimus; *Singularia*
item tam in textu quam in allegatis, *Communisque sententias*, vt legendi confestim apparerent, literarum varietate di-
stinximus, *Index item omnium titulorum, capitum & paragraphorum* synopticus operi præfixus est, vt quæ Auctor noster
summa in opere suo capita fusè tractat, in ipso operis vestibulo Lectori confestim appareant. Postremò, quia, vt supra
scripsimus, Auctoris institutum non fuit, ordine methodico lucubrationes suas euulgare, sed illas, vt iactæ, vt successi-
ue elaboratæ sint, sic alias post alias in lucem publicauerit, itque scribendi modus vsu difficillimus sit, in primis prædictis,
quibus ad impendenda casuum fata, præsentibus, non autem longè aut cum multa difficultate petendis medicamentis
opus est, ne quid deinde ad Operum perfectionem requirere posses, in locum prioris Indicis, qui pro operum & magni-
tudine, & excellentia perexiguus & prope nullus erat: Nouum verborum & rerum, omnium locupletissimum & nostro,
id est, compendiarie digestum ordine Indicem corollarij vice adiecimus; Tum nunc erit, benigne Lector, his nostris
laboribus fauere, iisque etiam, si placebit, feliciter frui. Vale. Francofurti Kalend. Mart. anno Clæ. l3. xciij.

TITV.

TITVLORVM ET CAPITVM SEV ARGVMENTORVM QVÆ IN HORVM DIDACI COVARRVVIAS OPERVVM TOMO PRIMO EXPLICANTVR

NOMENCLATVRA.

DE TESTAMENTIS, & eorum revocatione tractatur. fol. 1. & 3.		<i>De verbis in matrimonio adhibendis.</i>	154
<i>De mortis causa donatione.</i>	15	<i>De atate ad matrimonium requisita.</i>	156
<i>De Ecclesiasticis rebus, quatenus quis testari possit.</i>	22	<i>De his, qua matrimonium impediunt.</i>	157
<i>De personis, qua testari possunt.</i>	27	<i>De impedimento affinitatis & servitutis.</i>	160
<i>De executione ultimarum voluntatum.</i>	30	<i>De impedimento publicæ honestatis.</i>	161
<i>De legatis.</i>	33	<i>De impedimento sacri ordinis.</i>	ibid.
<i>De executione testamentaria.</i>	36	<i>De cognatione spirituali.</i>	164
<i>De clericorum ultima voluntate.</i>	38	<i>De cognatione legali.</i>	165
<i>De elemosinis clericorum.</i>	44	<i>De consanguinitate.</i>	ibid.
<i>De clericorum preliis.</i>	ibid.	<i>De affinitatis impedimento.</i>	168
<i>De solennibus testamentis, & testibus.</i>	45	<i>De contrahentibus incestus naptis.</i>	169
<i>De testamentis, & legatis ad pias causas.</i>	49	<i>De dispensatione.</i>	174
<i>De bonis quæstis per Episcopum vel Clericum.</i>	52	<i>De gradibus divina, naturali, & humana lege prohibitis.</i>	177
<i>De hæredibus institutis.</i>	53	<i>De contrahentibus conjugalis effectus.</i>	182
<i>De legatorum imputatione in debitum.</i>	57	<i>De diuortio, & matrimonij dissolutione.</i>	183
<i>De legatis præstandis.</i>	60	<i>De lucrorum nuptialium amissione.</i>	191
EXPLICATVR cap. Raynuitius de testam. ibique agitur de	62	<i>De iure statuto in deprehensio in adulterio.</i>	197
<i>exheredatione vel prætentione liberorum.</i>	62	<i>De prole.</i>	199
<i>De hæredibus institutis.</i>	67	<i>De legitime natu liberis.</i>	203
<i>De vulgari substitutione.</i>	72	<i>De illegitimis liberis, & eorum legitimisatione.</i>	204
<i>De pupillari substitutione.</i>	73	<i>De filiationis probatione.</i>	206
<i>De exemplari substitutione.</i>	77	<i>De filiationis probatione.</i>	210
<i>De reciproca substitutione.</i>	79	<i>De illegitimis & naturalibus liberis, eorumque iure.</i>	212
<i>De comprehensiva substitutione.</i>	82	<i>De spuris & manzeribus, eorumque iure.</i>	215
<i>De legatis præstandis, & actione ex testamento.</i>	87	<i>De alimentis, & aliis iuribus legitimorum.</i>	219
<i>De processu in actionibus ex testamento.</i>	90	<i>De nominatione filij.</i>	222
<i>De executione testamenti.</i>	93	<i>De legitimisatione.</i>	223
<i>De alienatione prohibita.</i>	95	<i>De legitimisationis impetratione, & libellis.</i>	230
<i>De transmissione & iure legati.</i>	97	<i>De tempore celebrandum nuptiarum, & aliis.</i>	233
<i>De legitima eiusque grauamine, & imputatione.</i>	99	<i>De processu in causa matrimoniali.</i>	234
<i>De legitima, & Trebellianica, & Falcidia deductione.</i>	102	EXPLICATVR capit. quamvis pactum, de pactis in 6. ubique	
<i>De executione testamenti.</i>	108	<i>tractatur de iuramenti, dictionis significatione.</i>	242
<i>De canonica portione in quibusdam legatis non soluenda.</i>	109	<i>De iuramenti forma.</i>	246
<i>De SUCCESSIONIBVS ab intestato breuiter quadam resolutio</i>	110	<i>De iuramenti effectu.</i>	250
<i>de iure Casareo, & regio collecta.</i>	110	<i>De iuramenti interpretatione, & dispensatione.</i>	252
EPITOME quartis libri Decretalium, in qua de Sponsalibus		<i>Quibus actibus iuramentum apponi possit.</i>	258
<i>& eorum definitione.</i>	116	<i>De iuramenti interpretatione.</i>	262
<i>De atate ad sponsalia requisita.</i>	118	<i>De iuramenti comitibus.</i>	266
<i>Quibus verbis sponsalia contrahuntur.</i>	119	<i>De periurio, blasphemia, & falso.</i>	270
<i>De sponsaliorum effectu & vinculo.</i>	ibid.	<i>De viribus iuramenti confirmatorij, quoad contractus, ceterosque actus humanos.</i>	276
<i>De coiti inter sponsalia & matrimonium interueniente eiusque effectu.</i>	121	<i>De iuramento confirmatorio actuum.</i>	281
<i>De sponsalibus de futuro.</i>	124	<i>De iuramento quo confirmatur rei dotalis alienatio.</i>	285
<i>Sponsalia quibus modis soluantur.</i>	125	<i>De iuramento confirmatorio contractus à lege prohibiti.</i>	290
<i>De matrimonio, eiusque definitione.</i>	128	<i>De iuramento confirmatorio contractus à lege prohibiti.</i>	294
<i>An consensus sit necessarius ad matrimonium.</i>	131	<i>De iuramento confirmatorio in promissione facti alieni.</i>	300
<i>Qualis consensus sit ad matrimonium necessarius.</i>	132	<i>De pacto & renunciatione successione.</i>	304
<i>De conditionibus in matrimonio apposis.</i>	134	EXPLICATVR c. Alma mater, sub tit. de sent. excommuni.	
<i>De lucris spe, seu donationibus in matrimonij contractu interuenientibus.</i>	140	<i>ibique agitur de definitione & diuisione excommunicationis.</i>	319
<i>De metu in matrimonij contractu interueniente.</i>	ibid.	<i>De communicatione cum excommunicatis.</i>	323
<i>De errore dolo, & arbia in nuptiis interuenientibus.</i>	146	<i>De bonis operibus.</i>	324
<i>De consensu parentum in nuptiis requisitis.</i>	148	<i>De excommunicatione, & eius effectu.</i>	350
<i>De rapu, & nuptiis secundis.</i>	150	<i>De excommunicatione, & eius forma.</i>	360
<i>Consensus in nuptiis qualiter exprimitur, ibique de procuratione.</i>	152	<i>Excommunicatio ex quibus causis fiat, vel noni</i>	363
		<i>De excommunicatione & absolutione, eorumque causa efficiete.</i>	373
			De

De absoluteione ab excommunicatione.	381	De gabella & vectigalis solutione.	484
De mutatione legum.	384	De restitutione rei qua perit.	487
De interdicto.	386	An ex vi iustitia distributina ad restitutionem quis teneatur?	489
De interdicto Ecclesiastico.	390		493
De interdicti Ecclesiastici effectu.	394	De venatione, & captorum restitutione.	493
EXPLICATUR Regula, possessor malz fidei, de regul. iur. in 6. Ibiq; agitur de prescriptionis, & exceptionis definitione.	401	De bello adversus infideles.	505
De usucapionis definitione.	403	De capti in bello, & servitutis personarum.	507
De possessione in genere.	404	Ex consilio, auxilio, & favore an quis obligetur.	512
De probatione, & presumptione possessionis.	409	De restitutione rei bona fide possessa.	513
De prescriptione adversus Ecclesiam, & fiscum.	411	De inveniunt restitutione.	515
De iurisdictionis prescriptione.	416	De thesauri inveniunt iure.	516
De prestatione annua, & aliis impositionibus.	420	EXPLICATUR Clement. si furiosus, de Homicid. & Irregulariter.	521
De titulo in prescriptione.	423	De suspensio ab officio, aliis reu.	525
De bona fide in prescriptione.	425	De Bigamia & Neophitiis.	528
De bona fidei possessore dubitante vel errante.	428	De delictis, & conatibus.	531
De bona & mala fide in prescriptione.	433	De homicidij ratihabitione, & mandato.	539
Mala fides an Successori in prescriptione noceat.	436	De vulneribus à pluribus inflicti.	542
De iure patronatus, & prescribentibus ius presentandi.	439	De abortu, bello & homicidio.	546
Mala fides in prescriptionibus an in foro conscientia excuset.	443	De homicidio casuali.	550
De interruptione prescriptionis.	448	An protestatio ab irregularitate excuset.	554
De prescriptionis iustitia & effectu.	450	De furioso, ebrio, & dormiente.	556
Per prescriptionem acquiritur dominium vile vel directum.	453	De homicidio ad de sententiam commisso.	560
Prescriptionis civilis effectus in foro conscientia.	457	COLLATIO veterum numismatum, in qua de aureo numismate.	566
De restitutione in integrum adversus prescriptionem.	ibid.	De veteribus argenteis nummis.	567
EXPLICATUR Regula, Peccatum de regul. iur. in 6. à restitutione facienda quomodo quis excusetur.	463	De veterum aureis nummis.	572
De restitutionis origine, & usurarum restitutione.	470	De veteribus aureis, & argenteis nummis.	573
Regula de illicita acceptatione.	ibid.	De libra, auri, vel argenti examine.	581
De furti, & rapina restitutione.	472	De veteribus nummis Hispania.	584
De restitutione dati ob turpem causam.	475	De pondere Monetarum Hispania.	586
De restitutione accepti ob id, quod ex officio fuerit debitum.	479	De mutatione Monetae, quoad pondus & valorem eius.	604
De restitutione acquisiti per lusum illicitum.	482	De falsatione Monetae.	607
		De falsa moneta, & eius authoribus puniend.	609

APPROBATIO CENSORIS.

Ego infraſcriptus S. Theologiæ Licentiatus, Canonicus & Cenſor Antuerpienſis, præſenti teſtimonio adfirmo, hæc DIDACI COVARRUVIAS Iuris, legumque Interpretis acuriſſ. ac Iuſtitia Præctica Coryphæi, OPERA OMNIA quæ ad nos deueniunt, ab aliis alibi; nunc verò primùm Belgicis typiſtecuſa, & charaſterum diſtincta varietate exornata, non modo integrè & ex fide concinnata; ſed & pleriſque errorum labyrinthis repurgata, nouorumque operum acceſſione illuſtrata eſſe: Vtpote quibus præter Auſtoris doctiſſimum Tractatum de frigidis & maleficiatis ſeptem diſtinctis quæſtionibus diſpuratum, indicem duplicem ſuis numeris abſolutum, inſuper acceſſere NOTÆ IOAN. VFFELF I. C. cum Theoricæ, tum Præcticæ, in Variarum Reſolutionum libros: cæq; Brabantia noſtræ decretis, ac conſuetudinibus accommodatæ. Quæ, quod non parum lucis reliquo operi addituræ ſint, eoſque qui in Iuſtitia palæſtra deſudant, velut adminicula quædam ducturæ, ne in mediis vñdis (vt aiunt) Tantalæo more diſcendi ardore animum contorqueant, magno Reipub. commodo ſimul etiam luce donanda cenſeo. Datum Antuerpiæ xiii. Kal. Mart. cId. Idc. x.

LAVRENTIUS BETERLINCK.

D I D A C I

C O V A R R V V I A S A L E Y V A

T O L E T A N I , E P I S C O P I C I V I T A -

T E N S I S , D V M I N I N S I G N I D E I M A X . S A L V A -

T O R I S C O L L E G I O S A L M A N T I C Æ I V R A P O N T I F I C I A

publico munere profiteretur, in tit. de Testament.

Interpretatio.

EX PRIMA RVB. PAR.

S V M M A R I A .

- 1 Testamenti vera Etymologia.
- 2 Testari quid.
- 3 Testamentum à calceola Valla defenditur.
- 4 Testis unde dictus.
- 5 Sacellum, unde dictum.
- 6 Testis quid sit iuxta Grammaticos descriptum.
- 7 Nomen unde dictum.
- 8 Donatio unde dicta.
- 9 Testamentum desinit à vi Vlpiano, & cum per partes explicatur.
- 10 Regere quid.
- 11 Insti sententia.
- 12 Eadem desinit iuxta a. & dicitur aduersus Accursium & Pauli Castreensem.
- 13 Testamentum vocatur iuxta secundum iurum genus.
- 14 Testamentum Graeco lingua, quomodo dicitur haberi, & quid iuris & L. tunc significet.
- 15 Testamentum quomodo à vi Tholegen accipitur.
- 16 Testamentum aliquando testamentum significat.
- 17 Sacta scriptura cum iurum & vniuersum testamentum dicitur.

PRIMA RVBRICÆ PARS.

De Testamentis in genere.

ihil est, optime Lector, quod nodulos atque perplexos iuris vniuersi locos tractant, sit ipsius differende rei cognoscere conducibilis, praestantiusve: cum ob faciliem, expeditam, & seipfam qualibet in dubitatione offendentem simplicitatem, tum ob legentis continuum, eandemque beneuolam in hisce libris conuolendis operam minime penitendam. Hinc etiam Iurisconsulti, quoties rem difficilem aggrediuntur, eandem ab etymologia & definitione aufpiciunt: in quo video non ita passim iuris pontificum, conditores hanc disceptationem nobis exhibere. Vnde fit, ut potissimum laboris pars in ipsis explicandis praeiudici frequentissime contingat.

Qua ratione de Testamentis acturus, ipsius definitionis notitiam à Iurisconsultis quā libenter petam. Siquidem Iulianus Testamentum ideo dictum fuisse existimat, quod testator mentis sit: licet ipse asserat in prim. insti. de testa. vbi Accursius & alii hanc esse definitionem etymologiam, aperiunt fatentur, Seruium Sulpitium Iurisconsultum sequuti, qui sic de testam. 2. testamentum duplex esse verbum scripserit: compositionem inquam à meotis contestatione. Cui tamen Aulus Gell. lib. 6. c. 12. & Lauren. Valla. Latine lingue acerrimus assertor, lib. elegat. 6. cap. 36. omnino refragatur, deductione hanc deridentes: cum non magis à nente dicatur testamentum, quam calcamentum, salutarium, & ornamentum, quibus confectus Catellianus Corta in Memorabilib. in diu. orat. testamentum. Verum in iur. etymologiam, quam Cicero vellequum appellat, spectemus: planum est, non recte à Sulpitio nomen hoc deductum fuisse, indeque à vero abhorret, definitionem hoc duplicem esse. Est enim simplex, & eaque à testu deriuatur, ac testamentum sit, & iura, syllabā assumit, diciturque testamentum, vt vestimen, velimentum: velamen, velamentum: regimine, regimenum: quia dictione vniuersi Iurisconsultus in l. 1. in prin. ff. de test. praei. Testamentum ergo dicitur quasi vltimē voluntatis significatio. Hinc Vlpianus in l. qui testamentum habet. §. ff. ff. ord. scribit: Et veteres putauerunt, eos, qui propter solemnem testamenti adhibebantur, durare debere, donec suprema testatio peragatur. Quo fit, 1. vt testari, non sit testamentum facere: cum testari sit proprie testes nominare & vocare: quasi testator iudicio ordinato sit solutus di-

cere, Testes esse huius vltimae voluntatis. Potest etiam testari in hoc sensu intelligi, pro denotare, ac palam facere, illam esse propriam ipsius testantis voluntatem.

Quod si non tam etymon inspicimus, quā vocis similitudinem, quam Fabius tractat lib. 9. c. 3. nō abhorretur erit huius nominis appellatio, quod mens cōtestatio sit: quod & ipse Gellius animaduertit: idque probat, Iustinianum 1. ab hoc crimine defendens, Alciat. lib. 4. de verb. signif. in l. taberna. ff. de test. Clau. Cantium. in prin. insti. de testa. potissimum etenim in testamentis dominatur mens. Sic post §. 7. dicitur quasi pedū positio Labeoni, & Paulo in l. 1. §. ff. de acqui. poss. in prin. cum Celsus dicat in l. quod mens §. ff. de iur. iur. ff. de acqui. poss. si vicinum mihi fundum mercator venditor ex mea turre demonstrat, vacuumque possessionem intrudere dicat, non minus possidere capere, quam si pedem finibus intulisset. Tamest Alciat. non à pedum, sed à sedium positione deduci possessionem existimet, lib. 3. diffinit. c. 1. Sic non etymologiam, sed vocis similitudinem attendens dixit Trebat. lib. 2. de religioib. Sacellum, 1. quasi sacram cellam denominari cum sacellum sit diminutiuum à sacro. Nec deest ob id Iurisconsultus Caluio sic inferat: cum & veteres Latine lingue diligētissimi censores in his derivationib. & etymologiis luserint, quandoque à vera nominis deductione longe discedentes. Potest etiam non incongrue dici Iustinianum in hac etymologia testamentum, solum testamentum considerasse, additumque, mentis, ad maiore expresse obligationem, dicens in l. 1. §. ff. de nouat. nouationem deduci quā à noua obligatione. Idem fit in donatione: De act. 1. inquit Paul. in §. de act. §. de act. ff. de donat. l. caus. mort. dicta est à dono, quasi donatio: vbi cum à solo dono, donatio dicatur, additur ad declarationem maiorem quasi dono datio: sic ergo dicitur à testam. testatio: & à sola testatione testamentum: adiecta tamen vox mentis est, nec temere: nam & Theodosius lo. novell. tit. 7. illud, inquit, proprie testamentum est, quod testantis memor obtinet voluntatem: aequita Viglius hanc Iustiniani deductionem tutatur.

Definitio vero testamenti ab Vlpiano traditur in l. 1. ff. ord. dicente, Testamentum est voluntatis notitia insti sententia, de eo, quod post mortem suam fieri vult. Dixi autem testamentum esse voluntatis sententiam, loco generis: nam prater testamentum plures actus dici possunt sententiae voluntatis: atque intelligitur oportet definitione de voluntate regente intellectū: quia sententia est actus intellectus: quod sentit Bal. in d. l. 1. in fin. sed tamen voluntas quandoque regit intellectum, ita vt ipse aliquid intelligat, quia id velimex his, quae Thomas explicuit in 3. sentent. dist. 21. c. 1. artic. 2. Idem S. Thom. hoc explicuit lib. 1. contra gentes, cap. 26. sol. vbi & illic Ferrariensis, idem Thom. 1. par. q. 8. artic. 3. & de veritat. q. 22. artic. 11. Regere 1. autem in hac parte mouere intelligimus. Nam & hic loquuntur proprie, qui banc tractauerunt materiam, quod in d. c. 82. artic. 4. idem Thom. & Catani. diligenter probant, tamet si quandoque his dictionibus, quo regimen & imperium significant, plane videntur, quo apertius rem ipsam lectoribus exponant. [Denique in Iurisconsulti definitione sententiam intelligi voluntatis mouentis intellectum, vt apprehendat, & quod fuerit apprehensum eligent.]

Dicitur vero iusta sententia, eo quod perfecta sit, secundum Bart. & Aret. in d. l. 1. & Marcum Anton. in prin. insti. de testam. non. 4. non enim est perfecta voluntas, ante heredis institutionem. §. ante heredis institutionem de legat. Iustam ergo voluntatis nostrae sententiam Vlpia. illam appellat, quae heredis institutionem decernit. Nulla enim alia morientium dispositio actiones directe in successores vniuersales transmittit. l. qui ergo casus ff. de pecul. Cui interpretatio accedit, cum filio famulo. §. ff. de legat. 2. quae ztem perfecta iustam appellat,

A ad

[illegible]

A 2 Hic

²⁴ Ex quo videtur tefator iurari fe non recufaurum, per le-
mentum, quod tefator iurauit fe non recufaurum, hac le-
fentia reuocari valeat, & fubinde, an ipfe tefator ex
penitentia fit periturus? Quin re libet res opinioes re-
ferre: quarum prima autores habet Guiliehm. Durand. in
Specultiti de inflrumentis c. compendiose refponfo, qui fi qui iurauerint,
nam q. 8. Holtzien, in *fumma tituli de feptor. §. an iurati. refponfo*.
quod fi qui eligat dicentes adeo non poffe prima teftamentu
iuratu reuocari, vt credendum inualidum omnino fit, nec
vndeque iuramentum? Adum alioqui mutabile.

23. subfiliere possit: quia iuramentum ^{de iur. iur.}
firmum, & irrevocabile efficit. s. cum coniungat de iur. iur.
Nam & pactum quo iurisdictio prorogatur, libera voluntate
paciscentis ante litem contestatam non dissolvitur. ^{l. si conueniet ff.}
^{de iurisdic. omni. iudic.} ex creberrima omnium interpretatione,
quam modo exacte perferuntur non licet. Et tamen si pactum
non sit liberæ voluntatis paciscentis

36 illud iuramentum prestitum fiat, mutari voluntas paciscere
 non potest. Ann. Fulg. Pau. Alexand. in l. i. d. commenciari. l. mo.
 Barb. Fel. Ann. 6. & Ripa. m. 57. d. i. de iur. quomodo iuramentum
 tur bifices communi ipse Ripa. Dec. in l. 3. & Alicia. m. 45. de
 Dec. in l. si commenciari. m. 1. Ant. Corf. in Rub. de iurament. p. 17. l. 16.
 & Tho. Perrar. ca. 30. tameri Abb. & Anto. in d. 1. refragato-
 ritur quorum sententiam defendi iure possit ibi asseruit Deci.
 in l. si singulari offerenti. & illud conincit, quod licet

27 In ¹ contractibus in nominatis re integralio sit p^{er}tentia-
re: ita tamen iuramentum in eisdem contractibus p^{re}stium
fuerit, minime licet, eua re integra p^{er}entire. gloss. insignis
in l^o specu. am. in princ. v^o de off. iud. ff. de condic. cau. dat. can. non feci.
quam Doct. ibi recipiunt communiter & dixit singulariter
Imol. in l. 1. de iudic. col. pen. lat. in g. adu^{er}s. in l. 2. ad q. 7. et in
eiusdem defendit Fortun. in c. 1. de pad. nu. 16. & 17. ex his ergo con-

288 ita iuranti non licet poenitere in eo actu, in quo non pre-
stito iuramento à lege permittitur poenitentia. Vnde Spe-
cul. opinio probari videtur, cui etiam accedunt, que Fortun-
dubitat. 20. tradit per se, etiam capus. Eandem Spec. sententiam se-
quitur Io. Corasius in preiudici ad L. ad modum n. 31. ff. de iurci-
mentis falsis, approbat etiam, quod iura-

[illegible][illegible]

rum et uxorem a lege veteram, iuramento preſtito validam eſſe, vti Bar. adnotavit in l. ſi qui pro te, ſim. cel. de ſollicitudine Baſilienſis in l. Si quis gl. ſed. Fel. Feder. conſi. r. pro Abb. conſ. g. 2. tit. Aret. conſ. 74. 3. cel. Crapol. conſultus 8. lmo. in c. cum coniugati de inter n. 8. Paul. et Iaſ. in l. pater, qua contra. C. de pall. qui opiniom fatentur coniugium eſſe, etiam ſequuntur Abb. et Prap. in c. ſi de domo ini. vir. et vxor Alex. conſ. 8. l. 6. a. Corne. in an obijactum publicum non eſt, etiam ſi non loquatur Iuri. in l. ubi, inter viros et

C. si ad ead. vend. n. 30. Ioan. Lupi. in r. de donat. inter viri et vxr.
§. 1. art. 1. Fort. in l. trada. de vit. lictis c. 23. Decet. 103. Far.
§. 1. Ripa. lib. 3. cap. 6. v. 17 & Rode. Zuares in l. i. tit. de Anst. pub.
l. 4. §. 3. Deci. c. 23. col. pen. Alex. in d. J. serm. Iacini d. l. p. 4. h. q.
contra. Guido Pap. c. 104. col. 3. Quin & Alciati parum hu-
conclusioni propius eandem asserit communem in d. l.
31 censingas. nuero 18. Nec t enim hoc iuramentum contra bi
nos mores perfluat vt Fort. elegant ex placit licet mu

nos mores præcipiunt, ut
ribus ciuitib. Romanorū aduerſetur. *v. g. de donat. inter vir-
ap. ff. que hanc donationem his verbis prohibet: Morib.
vixorū non receptum est, ne inter virū & vxorem donata
valeat. Hoc autem receptum est, ne mutuo amore fit in
cem ſpoliare donationibus non obtemperantes, & præ
ſuſa egiſſe facilitate videntes. Hactenus Vlpianus ad Sabinū
Cuiſe illa ratio addi potest, quod nefas eſſe putatur, vixorē
aliquid inter virū & vxorem, quod commune non eſſet,
Alciat. adducit *lib. 3. diſput. 1. 4. ex Plutarcho in præceptis co-
nubialib. 2. v. Vide Bar. in l. quod meo *g. de acqui. poff. dicte*
hanc prohibitionē non carere ratione natural. non tamē**

rēque pronuntiatū sicut auctoritate. *De iurisdictione* Theologis affluunt. Possket etenim
 lege seu consuetudine talis donatio permitti: ergo non est
 hæc donatio contra bonos mores, quos frangere absq; tur-
 pitudinis nota minime liceat, scilicet lege humana: æquū
 idēd. non dixit Vlpius, cum donationem bonis moribus im-
 probari, fidei morib. Romanæ viri receptum esse, ne heret
 inter coniuges donatio, *sicut in l. 2. ff. de vulg.* inquit Iurisi-
 consultus, morib. receptum esse: idēd. in l. more. ff. de acquir. testat.
 Igitur iuramento hæc donatio confirmatur: quævis Barto.
 contrariū asserat in d. l. vbi Sal. Fulgof. & Bald. idēd. Bartol.
 in l. cum quid decedens §. Titius ff. de legat. 3. Ange. in §. qui pro re §.
 fidei ff. de iur. in d. l. §. Socin. in conf. 65. i. v. dicēs hæc opinio-
 nem cōmūne esse, cūq; defendat Chailan. in consuetud. Bur-
 gon. rubr. 4. §. 7. vers. fidei iurib. eademq; opinio impletur
 ab absolute placeat Alciat. in d. cum coniug. an. 98. & candē
 iure ciuili probat, quāuis iure Pontificio non admittat Pyrr-
 hus, post consuetudines Aurelian. *quis ite. de palli*. Nam his
 omib; post communi opinio sequitur, cum intelligo ex fentē-
 tia Philippi Decii, quando donator ante donatariū moritur:
 secus vero, si superbiē donatore, si cū donatio facta fuerit,
 decesserit, quia proprium est busi donantis, vt morte do-
 nantis præcedente traditione, cōfirmetur, superbiē dona-
 tario. *cap. fidei de donat. inter virū & vxorē. l. cum hic statim in prin-
 cip. et in §. si iurib. ff. de donat. inter virū & vxorē. l. si serui l. p.
 pauerunt ff. eodēd. §. inter fidei de iur. in d. l. a marito. Cod. de donatōe,
 inter virum & vxorē. reg. l. 1. c. i. in l. 1. post. 4.* Hanc ergo condi-
 tionem non excludit iuramentū, imo secundū cum est intelli-
 gendum, sicuti in hac specie respondit Decius conf. 240. sed
 eius opinio ex eo corrui, quod donatio inter virū & vxorē
 hæc conditio habet, et recipit, quando est inualida, vt
 in dictis iuribus probatur: ita autē valida fit, qualis est ex com-
 muni sententia iuramento firmata, nullibi in iure hæc con-
 ditio patiunt, imo pure valet: quod fit, vt præmissa cōmū-
 nī sententia, minime fit adimplenda Decii opinio, auctore
 Alciat. in d. cap. cum coniug. an. 204. candē opinioē adferus
 Decium premit Paul. Caltr. conf. 81. 2. anulum, quoniam non cita-
 to optime Decii cōmūciat Aymon Saullii. conf. 102. dicens
 eandē assertioē contra Decii tenens Francisc. Purpura.
 & Anton. à Ripa. Ex quo ipse Aymon deducit, donatōē
 inter coniuges iuramento prestito reuocari nō posse: quod
 ipse fatetur ex cōmuni Doctor. conuisione. Item in se ipse
 dominationem inter patrem & filium, licet iuramento viri
 assumat, non exigere illam conditionē, si donator premo-
 rianur, quod est contra Decii. conf. 326. 2. celum, quoniam ipse Ay-
 mon pluribus rationibus refellit.

non pluribus rationibus recitatis.
Secundū, quod in hac controversia adducere libuit,
ab eodē Decio petendi estis. In qua, 3. conf. 30. r.olum. scribit,
donationē? causa mortis, etiam factam prohiuit iuramento, 3.
pollex ex donatoris penitentia reuocari. habet enim dicta do-
natio tacitam conditionem, nūc donantem peniteat, ergo
iuramentum est intelligendum secundum illam, ex dict. 3. fin.
gratiam. fm. lib. ubi. Et in banc sententiam adducit Dec. Corne.
confil. 126. col. 1. vbi. text. in qua, 3. inter locatorem ff. locati. vbi
locator? promittens conductorem? a domo non expellere, 33.
poterit hoc facere, si conductor per biennium cessauerit a pē-
sionis solutione. Ad id etiam adducit Baldum in l. cum qui, ff.
de cond. et. res. conf. qui. eandem opinionem probat. & idem
Decius in l. si uen. omnia ff. de iur. p.rius. Ex quibus omnib. appa-
ret, promissionem non reuocandi donationem causa mortis
oportere intelligi nisi totius voluntatis peniteat: quod
& Angelus asserit, confil. 54. col. penult. & post glossam ff. si alienam. 3.
Materiam ff. de donation. causa mort. verb. accept. quod dicit ordi-
narium lason confil. 6. vel. 7. & in l. qua. dictis, ff. de iur. maritimo.
num. 33. Hic tamen insitendum est perpenis Martiani ver-
bis, ff. de donatione causa mortis. vbi ita donatur, 27. in qua dicitur,
quod vbi ita donatur mortis causa, vbi nullo casu reuocetur,
causo de nandi magis est, quam mortis causa donatio: &
ideo perinde haberi debet, atque alia quouis inter viuos do-
natio. Nam ex his Bartolus ac ceteri communiiter adnotarunt,
promissionem? non reuocandi donationem causa mortis, 34
efficere, vti pā donatio censeri debet facta inter viuos. &
ita illum texum commendat Aretin. in l. nemo potest. columna
tertia ff. de legat. 1. dicit singular. Corne. confil. 159. quarto volumine,
commendat Alexander & lason in l. qua. dictis. ff. de iur. mari-
timo. Iam Guilieimus Benedictus in capitol. Rayn. s. si titula
verb. testamentum. s. numer. 25. atque cit. satis promittere non
reuocare donationē causa mortis factam: cum ex hac lau-

362

Tertio idem concludit, autore Decio, fit : Promissio non
 accedendi donationem in causa mortis factam, adiecta
 executioni contraria, non reddit ipsam actum irreueocabile
 et operatur effectum donationis interuictus. Quæ qui-
 m assertio primo ea ratione comprobatur, quod cæ-
 tera exequendo exprimiuntur, ipsius actus dispositione
 minime augere videtur, text. celebratissimus in elem. 1. de
 test. quem text. dicit autem I. el. in add. in eum notis, a. de
 n. m. c. d. Dom. conf. 9. et conf. 88. Ibi et in eum notis, n. 21.
 conf. 97. et conf. 98. et conf. 101. in eum notis, n. 21.
 de leg. Hieron. Conf. 101. et conf. 102. et conf. 103.
 et I. al. conf. 1. et conf. 2. et conf. 3. et conf. 4. et conf. 5.
 et conf. 6. et conf. 7. et conf. 8. et conf. 9. et conf. 10.
 et conf. 11. et conf. 12. et conf. 13. et conf. 14. et conf. 15.
 et conf. 16. et conf. 17. et conf. 18. et conf. 19. et conf. 20.
 et conf. 21. et conf. 22. et conf. 23. et conf. 24. et conf. 25.
 et conf. 26. et conf. 27. et conf. 28. et conf. 29. et conf. 30.
 et conf. 31. et conf. 32. et conf. 33. et conf. 34. et conf. 35.
 et conf. 36. et conf. 37. et conf. 38. et conf. 39. et conf. 40.
 et conf. 41. et conf. 42. et conf. 43. et conf. 44. et conf. 45.
 et conf. 46. et conf. 47. et conf. 48. et conf. 49. et conf. 50.
 et conf. 51. et conf. 52. et conf. 53. et conf. 54. et conf. 55.
 et conf. 56. et conf. 57. et conf. 58. et conf. 59. et conf. 60.
 et conf. 61. et conf. 62. et conf. 63. et conf. 64. et conf. 65.
 et conf. 66. et conf. 67. et conf. 68. et conf. 69. et conf. 70.
 et conf. 71. et conf. 72. et conf. 73. et conf. 74. et conf. 75.
 et conf. 76. et conf. 77. et conf. 78. et conf. 79. et conf. 80.
 et conf. 81. et conf. 82. et conf. 83. et conf. 84. et conf. 85.
 et conf. 86. et conf. 87. et conf. 88. et conf. 89. et conf. 90.
 et conf. 91. et conf. 92. et conf. 93. et conf. 94. et conf. 95.
 et conf. 96. et conf. 97. et conf. 98. et conf. 99. et conf. 100.
 et conf. 101. et conf. 102. et conf. 103. et conf. 104. et conf. 105.
 et conf. 106. et conf. 107. et conf. 108. et conf. 109. et conf. 110.
 et conf. 111. et conf. 112. et conf. 113. et conf. 114. et conf. 115.
 et conf. 116. et conf. 117. et conf. 118. et conf. 119. et conf. 120.
 et conf. 121. et conf. 122. et conf. 123. et conf. 124. et conf. 125.
 et conf. 126. et conf. 127. et conf. 128. et conf. 129. et conf. 130.
 et conf. 131. et conf. 132. et conf. 133. et conf. 134. et conf. 135.
 et conf. 136. et conf. 137. et conf. 138. et conf. 139. et conf. 140.
 et conf. 141. et conf. 142. et conf. 143. et conf. 144. et conf. 145.
 et conf. 146. et conf. 147. et conf. 148. et conf. 149. et conf. 150.
 et conf. 151. et conf. 152. et conf. 153. et conf. 154. et conf. 155.
 et conf. 156. et conf. 157. et conf. 158. et conf. 159. et conf. 160.
 et conf. 161. et conf. 162. et conf. 163. et conf. 164. et conf. 165.
 et conf. 166. et conf. 167. et conf. 168. et conf. 169. et conf. 170.
 et conf. 171. et conf. 172. et conf. 173. et conf. 174. et conf. 175.
 et conf. 176. et conf. 177. et conf. 178. et conf. 179. et conf. 180.
 et conf. 181. et conf. 182. et conf. 183. et conf. 184. et conf. 185.
 et conf. 186. et conf. 187. et conf. 188. et conf. 189. et conf. 190.
 et conf. 191. et conf. 192. et conf. 193. et conf. 194. et conf. 195.
 et conf. 196. et conf. 197. et conf. 198. et conf. 199. et conf. 200.
 et conf. 201. et conf. 202. et conf. 203. et conf. 204. et conf. 205.
 et conf. 206. et conf. 207. et conf. 208. et conf. 209. et conf. 210.
 et conf. 211. et conf. 212. et conf. 213. et conf. 214. et conf. 215.
 et conf. 216. et conf. 217. et conf. 218. et conf. 219. et conf. 220.
 et conf. 221. et conf. 222. et conf. 223. et conf. 224. et conf. 225.
 et conf. 226. et conf. 227. et conf. 228. et conf. 229. et conf. 230.
 et conf. 231. et conf. 232. et conf. 233. et conf. 234. et conf. 235.
 et conf. 236. et conf. 237. et conf. 238. et conf. 239. et conf. 240.
 et conf. 241. et conf. 242. et conf. 243. et conf. 244. et conf. 245.
 et conf. 246. et conf. 247. et conf. 248. et conf. 249. et conf. 250.
 et conf. 251. et conf. 252. et conf. 253. et conf. 254. et conf. 255.
 et conf. 256. et conf. 257. et conf. 258. et conf. 259. et conf. 260.
 et conf. 261. et conf. 262. et conf. 263. et conf. 264. et conf. 265.
 et conf. 266. et conf. 267. et conf. 268. et conf. 269. et conf. 270.
 et conf. 271. et conf. 272. et conf. 273. et conf. 274. et conf. 275.
 et conf. 276. et conf. 277. et conf. 278. et conf. 279. et conf. 280.
 et conf. 281. et conf. 282. et conf. 283. et conf. 284. et conf. 285.
 et conf. 286. et conf. 287. et conf. 288. et conf. 289. et conf. 290.
 et conf. 291. et conf. 292. et conf. 293. et conf. 294. et conf. 295.
 et conf. 296. et conf. 297. et conf. 298. et conf. 299. et conf. 300.
 et conf. 301. et conf. 302. et conf. 303. et conf. 304. et conf. 305.
 et conf. 306. et conf. 307. et conf. 308. et conf. 309. et conf. 310.
 et conf. 311. et conf. 312. et conf. 313. et conf. 314. et conf. 315.
 et conf. 316. et conf. 317. et conf. 318. et conf. 319. et conf. 320.
 et conf. 321. et conf. 322. et conf. 323. et conf. 324. et conf. 325.
 et conf. 326. et conf. 327. et conf. 328. et conf. 329. et conf. 330.
 et conf. 331. et conf. 332. et conf. 333. et conf. 334. et conf. 335.
 et conf. 336. et conf. 337. et conf. 338. et conf. 339. et conf. 340.
 et conf. 341. et conf. 342. et conf. 343. et conf. 344. et conf. 345.
 et conf. 346. et conf. 347. et conf. 348. et conf. 349. et conf. 350.
 et conf. 351. et conf. 352. et conf. 353. et conf. 354. et conf. 355.
 et conf. 356. et conf. 357. et conf. 358. et conf. 359. et conf. 360.
 et conf. 361. et conf. 362. et conf. 363. et conf. 364. et conf. 365.
 et conf. 366. et conf. 367. et conf. 368. et conf. 369. et conf. 370.
 et conf. 371. et conf. 372. et conf. 373. et conf. 374. et conf. 375.
 et conf. 376. et conf. 377. et conf. 378. et conf. 379. et conf. 380.
 et conf. 381. et conf. 382. et conf. 383. et conf. 384. et conf. 385.
 et conf. 386. et conf. 387. et conf. 388. et conf. 389. et conf. 390.
 et conf. 391. et conf. 392. et conf. 393. et conf. 394. et conf. 395.
 et conf. 396. et conf. 397. et conf. 398. et conf. 399. et conf. 400.
 et conf. 401. et conf. 402. et conf. 403. et conf. 404. et conf. 405.
 et conf. 406. et conf. 407. et conf. 408. et conf. 409. et conf. 410.
 et conf. 411. et conf. 412. et conf. 413. et conf. 414. et conf. 415.
 et conf. 416. et conf. 417. et conf. 418. et conf. 419. et conf. 420.
 et conf. 421. et conf. 422. et conf. 423. et conf. 424. et conf. 425.
 et conf. 426. et conf. 427. et conf. 428. et conf. 429. et conf. 430.
 et conf. 431. et conf. 432. et conf. 433. et conf. 434. et conf. 435.
 et conf. 436. et conf. 437. et conf. 438. et conf. 439. et conf. 440.
 et conf. 441. et conf. 442. et conf. 443. et conf. 444. et conf. 445.

statum, cui testator in primo derogauit, validū sit. quam quidem rem egregie tradidit Bar. in *l. si quis in principio testam. q. si de leg. 3.* cuius verba variis in locis adnotantur, qui post cum scripserit. Nec tamen veritatem nos ea pro vrbis explicare, quasdam ex Bar. certissime con conclusiones colligere, quibus hic tractatus, nisi fallimur, aptissime expedietur.

§8 Prima conclusio: Primum testamentum simpliciter sequentibus derogans tollitur per secundum, in quo specialis sit reuocatio primi, licet in eo nulla mentio fiat clausulae derogatorie. Atque exempli gratia sit derogatio in primo testamento hunc modum concepta:

Quod si aliud testamento fecero, nolo illud valere. Specialis autem mentio primi in secundo hoc modo fit: Non obstante priori testamento, quod praesente F. Notario condidi. Eit enim hac mentio necessaria & sufficiens, vt notat Bar. in *d. si quis in primo testam. 3.* per text. ibi, & licet Paul. Castr. conf. 182. v. *valent. col. 3.* aduersus Bart. exigat in secundo testamento verba illa, *nolo nullum quicquid verbo derogatorio in priori testamento appositum, tamen sententia Bar. verior est, cum in specie & nominatim primum testamentum tollatur. Eadem verba Bart. laf. reulit, non ausus est improbare, in l. si mulier & filii. §. si legatus a testatore colunt quibus de legat. 1. & subdit Corn. conf. 86. 3. vol. colunt. pen. hanc esse communem opinionem post Cyn. in *l. si iunctum. C. de testam.* Imo laus est in secundo: Nam hoc ad ponere verba: *nolo nullum quicquid alio testamento sub quoque verborum forma conceptum* Arc. in *c. de testat. col. 9.* hanc opinionem in derogatione legum & canonum asserente, per text. quem *§. si appellat in c. alia mater. §. si de sen. excomm. in c. 6. que Felin. sequitur in cap. nouo. v. col. 7. res. ferendo fallit. de testat. additque ipse Arc. hanc esse communem op. in *not.***

§9 Secunda conclusio: Testamentum primum, cui adiecta fuit clausula derogatoria per alium testatorem seu reuocandi illud testamentum, per secundum tollitur etiam simpliciter factum, nulla adhibita mentione, nec generali primi testamenti quod probatur, quia derogatio potestatis testandi iure ciuili improbat, & inuoluit censuram, in *l. si pularia hoc modo concepta. §. de verbor. oblig. quia ratione hanc, in d. §. si legatus. hanc conclusionem probat, etiamque ceteri communiter recipiunt, vt ibi testatur lafon. in *l. de & Socin. v. colunt. eandem tenet Cyn. Fulg. & Doct. communiter in d. §. iunctum. & Corn. communem hanc professus d. conf. 86. 3. vol. col. pen. Accurs. tamen in d. §. si legatus. & in d. si quis in principio. vt ibi tenet etiam multum in hac re differentiam continenter verba derogatoria voluntatis & potestatis: imo idem vtrobique seruandum fore, aptissime censet. Cuius opinionem Ioan. ab Imol. in d. §. si legatus. defendit & Salic. in *l. iunctum.* Disputat etiam ab Imol. in d. §. in legatus. quod iure verius esse apparet ex eo quod ratio, cui innititur communis sententia, minime procedit, pensato intellectu vero, in d. §. si pularia hoc modo concepta, quem paulo ante tradidimus.**

§10 Tertia conclusio: Primum testamentum habens clausulam sequentis derogatoriam, non tantum simplicem & generalem, sed & specialem certique limbo circumscriptam, per secundum tollitur, in quo fit generalis mentio primi, & illius clausulae derogatorie commemoratio indimita. Fit enim tunc mentio specialis primae voluntatis, quod est necessarium, & sufficit, quamus in specie verba clausulae derogatoria minime repetuntur: quod Bar. not. in d. si quis in principio. col. 2. quod ibi ceteri Doct. & in d. §. iunctum. communiter sequuntur, sicuti fatetur Corn. conf. 163. 3. vol. Alberic. in d. si quis in principio testam. in 7. & 16. Alex. conf. 134. vol. 1. Soc. & laf. in d. §. si legatus. 2. testat. 3. Card. conf. 102. Alex. & laf. in d. §. iunctum. Barb. in *c. de sen. excomm. in c. 18.* Ant. Rub. conf. 24. Socin. conf. 163. vol. 2. per. col. quam etiam probat Dotornic. conf. 115. & asserit esse communem Soc. iun. conf. 114. vol. 1. col. 2. & 4. super qua disputant Barb. in *d. non 18. idem conf. 73. vol. 3.* & laf. in d. §. si legatus. in quibusdam ex vera iuris ratione fit necessaria in presentibus pro specialis mentio verborum clausulae derogatorie, quam testator primo testamento adiecit. Sed Doct. sententia ex illis amplius veris defenditur: Non obstante quousque testamento a me conditum quousque verbo derogatorio habente. Hic enim fit mentio specialis clausulae derogatorie, quousque verbum non repetitur: quod fit sicuti & probatur L. mos. C. de prescrip. 30. rei. 40. ann. & in *l. item §. de lib. & postum.* Ex quibus sequentia corollaria deducuntur.

§11 Primum in questione praecedens assertio, quae veritas est, minime sufficere primi testamenti mentionem, nisi & clausulae derogatoria saltem in genere testator mentio sit.

Nec enim fatetur dicere: *nolo hoc testamento valere, nolo obstante quoque q. si testamentum per me factum. seu, iustum & iustum facere quodcumque, aliud testamentum.* oportet siquidem addere: *quodcumque q. verbo derogatorio condidit. ex mente §. de leg. 1. & 2. in d. §. si legatus. Bar. & aliorum in d. si quis in principio testamenti. col. 2.* & probatur per text. ibi licet Iacob. de Arc. cuius opinionem aduersus vulgo receptam veriorum esse exhibuit Alber. in d. si quis in 7. & 16. asserat, non esse necessariam mentionem clausulae derogatorie, nec in specie nec in genere. & Bald. expellit tenentem in *l. humanum. C. de leg. 1. & 2.* per. Iudicere, testatorem in secundo testamento scribere illa verba, *testam. & iustum facere quodcumque, aliud testamentum.* quod quidem dicta reprobatur Soc. in d. §. si legatus. col. 4. Paul. de Castr. conf. 206. vol. 1. Nam reuocatio prima voluntatis, praecipue in ipsa testatoria constitit contraria voluntate, quae non praesumitur, nisi in specie prioris actus mentionem fecerit, vt in *rad. §. qui in principio testamenti. l. si quis in principio testam. cuius verba hanc communem opinionem acerrime mutantur.*

Secundum, non esse necessariam clausulae derogatorie ipsa specialis qualitas: quod communis omnium sententia probatur: vt socii referunt in d. §. si legatus. col. 4. praeter alios, quos nominatim citamus. Tametsi refragantur glossa in d. §. si legatus. Salic. in d. §. si iunctum. cum sententia Cyn. in *reg. quod sententia de reg. iur. in c. 6. Bar. in d. c. non 18. §. si iunctum. per. & laf. in d. licet laf. dubitet in d. §. si legatus. col. 2. test. 3.*

Tertium, hanc tertiam conclusionem procedere opinatur etiam vnicuique tantum testamentum praecedenti: nec erit satis in secundo genere iurum dicere, calli: quod nec certare quodcumque aliud praecedens testamentum, nisi saltem generalis verborum derogantium mentio fiat, contra Bart. in d. si quis in principio. col. 2. quod verba illa sententia perpendimus & Doctores eam alioquin exhibenda non esse, deprauiata circumferuntur. Nam dum dicitur *non 9.* calli omne aliud testamentum meum, in quo sunt verba derogatoria, vel sunt haec vltima verba in quo sunt verba derogatoria: omnino defendenda vel referenda ad Bar. non ad ipsum testamentum contra Bar. tenent Ang. Paul. Imol. Alex. & Arc. in *l. si de lib. & postum.* Marti. Soc. conf. 163. vol. 2. Barb. Soc. in d. §. si legatus. col. 4. Paul. Castr. conf. 206. vol. 1. in *reg. iur. in c. 6.* Barb. in *l. humanum. C. de leg. 1. & 2.* Barb. in *l. si iunctum. C. de testam.* Alex. conf. 21. vol. 3. Guilb. Bened. in *l. Raymundus §. si de verbor. oblig. in c. 22.* Anton. Rub. conf. 24. col. 4. & esse eam communem, asserunt ipsam sequuti laf. in d. §. iunctum. col. 3. Curt. iun. conf. 16. col. 2. & Alex. in d. conf. 35. Nec enim hic prioris fit voluntatis specialis mentio, licet vnicuique testamentum praecedat: cum sit necessaria mentio non tantum testamenti, sed & clausulae derogatorie in eo contentae, quod non est necessarium in d. l. quam Bar. pro se adducit, quia ibi requiritur solum certa & nominata expressio. Vnde verior apparet communis opinio, licet Bar. conuictus defendere Socin. & laf. in d. §. si iunctum. Socin. conf. 2. in 3. vol.

Quartum, ex his constat primam testamentum habens clausulam derogatoriam specialem, non tolli per secundum, in quo nominatio fiat primi testamenti mentio, nisi testator saltem in genere clausulae derogatorie meminerit, cum eius clausulae reuocatio requiratur omnino ex tertia conclusio, ex qualiter dubius hoc inferit Socin. in d. §. si legatus. col. 4. contra Bal. in *l. humanum. C. de leg. 1. & 2.* sententia, satis esse, si in secundo testamento dictum sit: *Non obstante alio testamento per me factum F. Notario condidi.* quod quidem verba aequoquum sufficere, si aduertamus ad text. in d. §. si quis in principio testam. & ad praedictam omnium Doct. sententiam.

§12 Quarta conclusio: Primum testamentum, habens quocumque verba derogatoria etiam ad modum specialia, per secundum tollitur nulla prioris voluntatis, nec specialis nec generalis, mentione facta: modo conflit ex coniecturis, testatorem prioris voluntatis penitus. Bald. Communiter receptus in d. §. iunctum. vbi post alios laf. & c. Et probatur ea ratione, quod reuocatio primi testamenti vituncque facta voluntate testantis pendet ipsi Iuriscofulto teste in d. si quis in principio testam. Igitur si eius voluntas coniecturis deprehendi potest, minime dubia erit actus mutatio, quod & Bar. ipse in d. si quis in principio testam. adducit testatorem. Cui opinioni, quae Communem esse fatetur, aliquot adnotant coniecturas, Paul. Paris. conf. 10. vol. 3. & 21. & Soc. iun. conf. 134. vol. 1. numeri. 12. & seq. vltra eas, quas Doct. in d. §. iunctum. adnotant, addunt etiam de testamentum probantes, ex quibus & ex alibi consideratis sequentes illationes explicare libuit.

63. Tercio ex principali confectione deducitur, testamentum primum, cui iuramentum accessit, non tolli per secundum iuramentum, nisi primi, eo modo quem diximus, mentio fiat, quando per reuocationem primi tendit testator ad periturum crimen, quod probatur. Non enim est presumendum, quatenus velle mortale crimen committere, nisi euidenter hoc constiterit. *l. mortis gl. p. p. p. maxime in actu, qui prope mortem fit, cultri, & ibi gl. verb. rem graue de presumpt.* Vnde cum reuocatio prioris voluntatis constat in praesumptum vel euidentem testantis intentione, dicendum est, non videri primum testamentum sublatum per secundum in casibus, quibus ex hac reuocatione testator periturus esset, nisi id appareat manifeste.

Quarto constat ex eadem assertione, primum testamentum habens clausulam derogatoriam specialem, non censeri per secundum sublatum, etiam si in secundo fiat mentio specialis derogatoria clausulae, si testator in primo dixerit, velle primum illud testamentum reuocari non posse, aut irritum minime censeri per secundum, etiam si in eo specialiter primo derogatur: est enim necessarium, non tantum prioris clausulae derogatoria reuocationem adscribere, sed & addere derogationem secundae clausulae, vel vberiora verba, ex quibus manifestum sit, testatorem à priori voluntate discessisse, cuius illationis fit exemplum primi testamenti. Et volo meum hoc testamentum firmum ac perpetuum esse, nec censeri reuocatum per aliud, quod fecero, testamentum, nisi in eo ad verbum scripta sit Angelica saluatio, etiam si nominatim habeas primum voluntatis meminero. Oportet enim ad hec verba derogatoria: ostenda, in secundo mentionem facere huius derogationis in hunc modum: *Non obstant quocumque, ista testamentum per me factum, quatenus, verbo derogatoria habente quatenus, verborum forma concepta.* Nata per illa verba, quatenus, verba derogatoria habente, nullum prima clausula derogatoria, et per sequentia reuocatur secunda, vt animaduertit Paul. *Ca. in iur. 2. 8. col. p. v. l. Anon. Rub. conf. 24. vel. p. v. l. 3. in fine.* Sic ergo erit intelligendum Bart. in d. l. si quis in principio testamenti, col. 3. & 4. dicens, testamentum primum habens derogatoriam clausulam, et derogationis summi testamenti reuocationem, tolli per secundum, in quo fit specialis mentione prioris derogationis.

64. Hinc scribit Paul. in auth. hoc inter liberos, c. de testam. Primum testamentum factum inter liberos, adiecta speciali clausula derogatoria, non tolli per secundum, in quo dictum fit, non obstante alia quocumque testamentum, etiam inter liberos factum: nisi additum sit, etiam si in eo sit clausula derogatoria; quia duplex derogatio tolli debet specialiter. Nec fac erit reuocari derogationem, quae ex liberorum privilegio insurgit, nisi illa clausula tollatur. idem notat Curr. iun. conf. 18. vel. 3. & est communis opinio, auctore Rubeo, d. conf. 24. vel. 3. qui ex hoc illud considerat, testamentum habens iuramentum, et clausulam derogatoriam specialem, non tolli per secundum, in quo iuramentum mentio fiat, nisi in eo copior clausula derogatoria expressim retrahatur, quod etiam Fulgof. annotauit conf. 39. ex diuerso hanc d. oblationem expendens.

Quinto ex primis apparet, voluntate testantis perpena, primum testamentum quancumque specialem derogationem habens per secundum reuocari, in quo generalis tantum mentio primi fiat, si post primum testamentum orta sit inimicitia inter testatorem & heredem in primo testamento nominatum. *l. 3. non solam d. ex parte, iuncta gl. f. de adm. leg. 1. l. cum Ceterum f. de sol. notat in specie Bal. in d. l. iuramentum. Socin. d. 3. leg. col. p. v. l. 3. Bart. Bened. in l. Raynium, verb. testamentum, c. 2. n. 10. eleganter Guil. Soc. conf. 163. vel. 2. col. 6. Barth. Soc. conf. 1. vel. 3. col. 3. idem dicens, in quacumque alia causa post primum testamentum contingenti, ex qua mutatio prioris voluntatis praesumi possit, quod explicat late Paul. Paris. conf. 10. vel. 3. n. 2. Socin. iun. conf. 124. n. 2. vel. 1. atque erit hoc arbitrio iudicis relinquendum, vt Barth. Soc. exhibuit in d. 5. n. legum. Ceterum & hac in re aduertendum est, nam hac quae illatio vera erit, quando inimicitia orta fuerit culpa heredis, quod si culpa testatoris sequuta fuerit, non erit locus huic praesumptioni, ex Bart. in l. c. i. tabula, §. f. de bu. qui. vt ind. quod sequitur Rom. sing. 196. Hippol. in l. 1. §. praeterea, n. 55. f. de quib. & in summa quidem lego. Thom. Gram. v. 30. n. 19. quod tamen discedunt las in l. si filium, c. de in off. test. §. et in liberat. c. 1. c. de bu. qui. vt ind. Ripa in l. v. l. c. de reuoc. d. v. 45. Ioan. Lup. in rub. de don. §. 78. n. 27. idem Ioan. Lup. in rub. §. 70. n. 9. rursus idem Ripa in c. 1. de iud. an. 14. Gerard.*

65. Ioan. ab Amic. conf. 4. quibus accedo ob praesumptam testatoris voluntatem, quae locum sibi vendicat, inimicitia eius etiam culpa sequuta: quod probat text. in l. 4. f. de adm. leg. verbo, praeterea. Etiam Bart. opinio à multis recepta fuerit, quoniam meminit diligenter Cattelanus Corra in memor. talis in dictione, inimicitia, ver. secunda debeat. Qui forori proprie patrocinatus, eam sequitur, affectuans communem esse.

Sexto deducitur ex praesumpta voluntate mutandi primum testamentum non iudis affecto, quae profitemur primum testamentum habens specialem clausulam derogatoriam, per secundum inter liberos factum, mutatum periturus censeri, non facta prioris clausulae specialis mentione, gl. iuncta text. in auth. de testam. impers. f. de testam. v. l. si testat. in fin. quam dicit singul. las in d. §. in legatu. l. v. l. c. p. v. l. idem notat Bal. in auth. hoc inter liberos, c. de testam. quam frequenter Doct. ibi, & ind. §. in legatu. sequuntur, & Guillem. Bened. in d. verb. testamentum, n. 20. l. al. in l. iuramentum 7. Bart. c. de iur. test. Socin. iun. conf. 124. n. 3. quorum opinio probari videtur in d. auth. hoc inter liberos, qui conuenit regia. l. 8. d. v. l. 6. vbi statimur, primum testamentum inter liberos factum, habere ad sequentia testamentum clausulam specialem derogatoriam, quod tamen locum habet, quando in sequenti testamento instituitur extraneus, fecius vero, si idem testamentum solum liberos testantis heredes habeat, nunc etenim dato pari fauore in vtroque testamento, posteriori standum erit gl. sing. in auth. de testam. impers. in prim. & §. quod in verb. perfecta, quam Bald. Salic. & communiter Doct. sequuntur in d. auth. hoc inter liberos, Alex. conf. 234. vel. 1. col. 7. Rom. conf. 179. col. 6. Crot. in c. 1. col. 8. de testat. in 6. dicens, hanc opinionem esse eorum, licet dubitet ibi Ludouic. Gomez numer. 171. etiam opinionem, quam communem esse diximus, probat & explicat Soc. iun. d. conf. 124. n. 33. & conf. 127. n. 10. l. 1. & Roman. conf. 385. Vtrum dicta decisio auctoribus hoc inter liberos, ita fauorabilis est, vt procedat, etiam si testamentum inter liberos sit factum per nuptiationem eorum duobus testibus, las. tom. 2. l. 3. vel. Rom. conf. 179. col. 6. Crot. in c. 1. col. 9. Doct. communiter in d. auth. hoc inter liberos, vbi hanc esse communem, statuerit Angel. Alex. & las. idem post eos asserit expresse Guillem. Bened. in d. verb. testamentum, n. 20. l. al. 3. vel. 1. col. 2. quam conclusionem probare videtur gloss. in d. verb. perfecta, in auctoribus, de testam. impers. f. de testam. contrarium asserant Ang. & Barb. in dictis locis, qui omnes late tractant d. auctoribus, hoc inter liberos, intellectus & Decius conf. 264. Igitur si testamentum factum inter liberos censetur habere specialem sequendum testamentorū derogationem, eadem ratione idem erit dicendum in testamento secundo inter liberos condito, vel derogationem specialem habeat cuiuscumque praecedens testamenti.

Hanc vero opinionem improbat Socin. conf. 163. vel. penult. vel. 2. Barth. Soc. in d. §. in legatu. col. p. v. l. Alex. conf. 146. vel. 2. Aoton. Rub. conf. 24. non enim secundum eos sequitur, testamentum inter liberos habere derogationem praecedentem testamentum, eo quod sequendum derogationem ex lege habeat. Item derogatio, quae fauore liberorum conceditur, non est ita efficax, quam haec expressa, illa tacita, l. fin. in prim. f. de leg. 2. Sat etenim erit ad euitandam priorem derogationem dicere, non obstante quocumque testamentum etiam factum inter liberos. At in derogatione expressa reuocanda, oportet vti illis verbis, non obstante etiam clausula derogatoria in primo testamento expressa, quae frequentissime Doct. fatentur.

Praeterea d. auctoribus, hoc inter liberos, exorbitans est, & ideo restrictio potius debet, quam extendi. His ergo rationibus ab ea sententia, quae communi consensu recipitur, Socin. & ceteri discessere.

Sed adhuc communis opinio verior apparet, ex praesumpta testantis voluntate, quae in hoc semper est consideranda. Nec in contrarium adducta procedunt, si voluntas testantis attendenda erit: nam ex ea Doctorem opinio comprobatur, atque l. fin. f. de leg. 2. non loquitur in clausula derogatoria legis, qualis est illa, et iuramenti, siquidem à lege haec derogationes sunt constitutae. Alia etiam ratio cessat, quia ita expressa est illa derogatio; non obstante quocumque testamentum factum inter liberos, vel testamentum religione adhibitum: si tunc illa; non obstante quocumque testamentum & clausula derogatoria in eo expressa. Et testamentum primum factum inter liberos cum derogatione specialis, non potest tolli per secundum.

amatus ad mortem, quod appetitus apparet ex *amb. de temp.*
3. joel. amicus qui est in novella confubitione, *num. 23.* quo
 fit ut receptum sit iuram iure Caesaris, damnum ad
 naturalem morem minime tellari possit. *Bart. w. d. l. qui
 vivunt. ex idem in d. l. eia. §. de i. bi Paul. Imol. & Arcet. di-*
cas hanc esse communi opinionem, quam pro glossa in *amb. jo.*
b. de & repetit Bart. in l. §. qui p. exheredat. §. irritum. Regia l.
15. tit. 1. part. 6. Primavera opinio recepta fuit legata in
 Taurino condempna a Regina Ioanna Caroli Caesaris matre.
l. §. (Ubiel. 3. tit. 4. §. Receptat.) Ex qua cessat & illa dubita-
 tio, an damnum in perpetuum carcerem tellari possit: qua
 in *reg. ibi. 2. §. de h. non p. ad libet. affertur* cum tellari non
 possit, *text. in l. §. qui non p. ad libet. p. vbi bon. notatid.*
de idem Imol. l. 2. §. de i. public. ubi Baldus conf. 48.
vltim. 1. Guillem. Benedic. *vic. Regulul. verb. vultus testat.*
1. num. 11. 9. Barb. colom. 10. Imol. 23. in q. quia impudens. illi tit.
Hippol. p. 164. quam sententia in laicis communis esse ex-
 sistit *Abb. in h. v. ubi. 2. azum* dicens tunc in clericis verior
 esse. Lege autem Taurina hac opinio profum dis-
 ceditur, quod in specie affertur Ioan. Bernar. a Lucio, vir mor-
 ribus & doctrina excellens, atque Caluzianus ecclesie
 antiles ornatissimus in *pract. crim. §. 9. in fin. Quo* & ipse opi-
 nor ante prelarum legem damnum in perpetuum carcerem
 tellari licuisse, secus Alberic. in *l. aut damnum. §. §. de
 pen. Anchar. & Francisc. in q. de i. de pen. 6. §. illi in l. v. re-
 tit. cel. 4. §. de sacre ant. aff. Ab. in l. v. de pen. Francisc. in l. v.
 §. tit. 1. v. 6. ref. 10. quorum opinio manifestissime comproba-
 tur, eo quod frequentissimum omnium consensu hodie
 nemo intellabili ratione pene efficitur, nisi ad mortem
 damnetur. Igitur si damnum in metallum tellari potest
 cur damnum in perpetuum carcerem non tellatur? Nec
 quicquam facit illud, *q. non p. ad libet.* cum in feris lo-
 quatur, & preterea statuta sunt ante iura authenticorum &
 Iustiniani Novellas.*

Præmissa tandem Taurina lege dubia est, an damnatus ad mortē naturalem tellari possit circa illa bona, quæ cum aliquo sisco regio competere, referantur tamen filii ad defendendos ab ipso delinquenti, alijsq; personis, quarū meminit *Atheniæ*. *bona damnatorum*. *C. de bonis prepositi leg. 5. tit. 3. leg. 8. tit. 10. leg. 6. tit. 2. par. 7.* in quollud iure respondendū est, posse hunc damnatum inter illi, quibus prædicta bona præstantur à lege, testari, et v. prælegare minime possit, nec vni ex vocatis à lege heredem insubnere, cogens exclusi, vni potest efficere Rod. *Zuare in repetit. g. tit. de leg. 3. tit. 3. For. 10. l. bonorum in fil. cuius responsum coadiuvare ex eo, quod nec damnatus ad mortē, poterit ad piam causam tellari de illi bonis, quæ per *Atheniæ*, *bona damnatorum*, quibusdam illi nominatis delerunt. Bartol. & alij Dodor. in l. 5. *C. de iurisdic. eccl. in repet. a. quæst. num. 26. & c. fil communis ordinat. telli Panormita in l. he Rubric. sine telama.**

[Ceterum post huius operis veniam editionem legi eruditissimè in partiumque leges commentarios Gregorij Lopez, in quibus ad leg. 5. tit. 3. par. 7. ab opinione RodERICI plane vir eruditissimus ex Taurina consuetudine dicitur, et apertius ac vere cum iudicio Tellus Ferdinandus ad *prædictam leg. 4. Tituli 1. c. 1.* cuius habet in questione disputatio mihi profecto, quod inique facit, summopere placet, vt libenter eius opinioni assentiar: Illud tamen addiderim, probari fortassis posse RODERICI opinionem, eo casu quovis videor in prima editione intellexisse, etiam si hic auctor generaliter responderet, et iusq; sententiæ fuerim sedulo tenuissus. Exitum siquidem, vbi ex lege damnari bona fuerint fisco delata, et ea specialia fuerint horum, ipsius referretur. Jocum ideo opinioni RODERICI sed et tunc minime agendum erit de ipsius damnari libera, quod ac bona, facultate testandi. Atque ideo is casus non videtur ad Taurinam consuetudinem neque ad RODERICI responsum pertinere recte posse, cum illic agatur de testandi facultate damnatis permittita, quoad ea bona, qua fisco reservantur iure in casu Taurinæ legis, damnatis ad mortem, libera facultate memorandi vnum ex filijs vbi poterit.]

45 Prohibere etiam testamentum ¹ condere filiusfamilias circa bona aedotia, etiam confedente patre. l. qui in potestate. l. filiusfamilias. ff. de test. l. seniorum. C. qui testamentum facit. post. Regia l. 7. tit. 1. part. 6. etiam si in his bonis pater viliam fructu non habear, secundum communem opinionem in d. seniorum. cuius de nos superius meminimus. Imo nec in piam causam testari poterit filiusfamilias, patre non confedente, si circa bona

aduentia velle testatur, licet eorum vultusque patri non
sit quatuor, tamen in pia causam patre consentiente indi-
stincte testari valeat. c. i. de test. de leg. 1. de C. de test. 10. h. m. r.
Abb. i. l. 1. de m. in l. i. de test. Freder. conf. 298. Bald. i. l. 1. c. 1.
de test. c. 1. de C. de test. c. 1. c. 1. quod opinio communis
est, ut asserunt Alex. i. l. 1. §. non autem etiam c. 1. de test. c. 1. de test.
i. l. 1. de C. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.
Calca. c. 1. de test. c. 1. de test. Et licet res sit digna disputatione,
communitatem opinio defendi potest: tamen perennis ver-
bis c. 1. de test. §. i. i. l. 1. de test. i. l. 1. de test. i. l. 1. de test. i. l. 1. de test.
i. l. 1. de test. i. l. 1. de test. i. l. 1. de test. i. l. 1. de test. i. l. 1. de test.
Andr. i. l. 1. de test. i. l. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.
c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.
Non admittenda est dictio patri qui in l. i. qui in potestate, §. i. de test.
communis intelligit, in bonis aduentis, quorum vultusque
patri non queritur, non in aliis. Nam si non desinit, qui in
eandem iuerint sententiam, Boni cōmunitatem ratione omni-
no desinunt, et ideo hæc non dandi est recepti. His pro-
posito sitendum est, qui in l. i. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.
causæ extat, filiusfamilias testari potest libere, patris potesta-
te non impeditur de bonis illius, quorum potestatem patri non
sit iure quaerita, nec patri consensus est necessarius. Vnde
in his rebus non debet anxie inquirendum de testamento filii-
familias, modo filiusfamilias testetur servata iure solenni-
tate, c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.
qui prior, testam. §. 1. de test. non tamen c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.
c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.
filiosfamilias clericos dicit aliqui in c. 1. de test. c. 1. de test. c. 1. de test.

F I N I S.

HACTENVS TRACTAVIMVS

EA, QUAE AD HUIUS TITULI QVALEM QV-
dam cognitionem pertinere videbantur. Namque vero, Deo
duce, ipsae Constitutiones interpretabuntur.

EX CAPITE QVORVNDAM L.

S Y N M A R I A.

- [illegible]

in d. l. si. iussu viri. non. 11. & l. si. in d. auctore. si. quia mulier. non. 17.
10 Sed hæc sententia iure non probatur, 7 quia testatæ potest
ex legis permissioe ingrediæur religionem, vt in d. si. illud. co.
ind. a. p. si. ingreditur. igitur lex ipsa ex premissis istam tale-
tamentum rumpi non potest per ingreßu religionem, aliquo-
vanta tæto testatæ licentia, quæ volenti religionem profer-
tætor liberrime a legibus & canonibus cõceditur, ex his quæ
tradit Conflanti. Harmenop. lib. 5. tit. 4. nec valet argumentũ
ab agnatione posthumi, quia monasterium con fortitur filij
vel successoris locum in his bonis, quæ monachus ante pro-
fessionem proprio testamento distribuerat. an. si. quia mul. et.
quibus rationibus refellitur prælati opinio, atq; ex eisdem
minori negotio tollitur in hac re quod Sal. m. d. aucten. si. quia
mulier. probare nititur, dices testamentum etiã factũ ab eo, q.
cogitauerat religionis professionẽ etiam portione legitimi
monasterio titulo institutionis dimitti per professionem rumpi
quali per capitis diminutionẽ. si. consuet. 5. p. p. si. testatæ u.
ff. de iure iudic. l. si. alio et. c. 7. §. ff. in. quib. n. d. m. m. n. Na.
& testatæ se io adoptione alteri dedit, & in ea minime
obierit, iur. i. t. part. 6. eandẽ opinionẽ ex h. mat. et. v. rior.
Regia. l. 18. tit. 1. part. 6. eandẽ opinionẽ ex h. mat. et. v. rior.
Ful. col. 7. & l. n. 21. in d. auct. si. quia mulier. & defendit et Rom.
conf. a. 37. Huius vero sententia ratio aperitissime tollitur ex
eo, quod constat iure ciuili hanc capitis diminutionem, quæ
per religionem cõtingit, irritam non facere testamentum, tex. n. d.
si. illud. co. ind. d. auct. si. quia mulier. Vnde in hac controuersia fre-
quentius recipitur Bart. distinctio, quã primo retuli, ita vt si
nulla religionis cogitatione testamentum cõstiti fuerit, se-
cuta professione reuocetur, quia ex non voluntate, arg. l. si.
fancium. c. si. l. i. in d. Bartol. distinctionẽ Dec. defendit in
c. impetrat. de prob. no. 6. vbi l. m. f. al. dicitur et. et. v. rior. &
ab eo nõ est procedendum in iudicio, nec in cõsulendo, secundum
Fulg. l. si. in d. auct. si. quia mulier. no. 1. licet Ant. Abb. n. 52.
& Feli. n. 54. tenent amiche religionem cõstiti testamentum per
professionem, et si fiat ab eo, qui nullam præmitur religionis
cogitationem, Nec l. fancium. Bart. opinionem probat, quã &
Aret. reprobat in l. si. ff. de iur. iur. 4. nouaque adducta Leonis
conclusionem. Viglius i. prim. quod an. si. iussu. rior. Ipse vero
quamuis videam Bart. distinctionem magis Ceterum nec recipi,
malit Abb. & Aret. conclusionẽ defendere, aut Bart. l. i.
quod ad effectum, vt testamentum factum ab eo, qui religionis
professionem minime cogitauerat, professione secuta rumpatur
soli, quod legitima portione monasterio competentem,
quod placuit Ant. n. in p. r. e. m. si. Hæc vero adducti
in dubio ex intervallo temporis a testamento ad religionis
professionẽ, prægij iudicis arbitrio religionis professionem
testatorem præmeditatum fuisse vel non, quod ab omnibus
probat. Sed & illud etiam obseruandum, testamentum factum
ab ingreßu religionem, tamen ante professionem, etia sine
consensu prælati valide esse, nec professione reuocari, vt
pote factũ eo tempore, quod testator liberum habuit testandi
potestatem in cuius conclusionis probationẽ et. r. ex. op. in
c. de. regulari. b. 6. quamuis contrarium teneat Rod. Zuare.
in allegat. 19. col. l. p. si. Ant. ill. d. auct. si. quia mulier. no. 19. q. 3. Sic etiã facta
testamentum, quod per professionem rumpi non possit, statim
ipsa facta professione bona hereditaria ad infirmum pertine-
re, si monasterio sit bonorũ incapax, quod si capax sit bonorũ,
ipsa iura hereditaria morte naturali ipsius monachi ad hæ-
redẽ pertinere, iureiur. vero vita ad monasteriũ, notant Ant.
Abb. n. 58. & Dec. 97. in d. c. impetrat. Imol. in d. l. vbi Aretin.
n. 6. dicit hæc opinio et. Communis & idem not. Ant. Ruben.
conf. 157. Alex. col. 1. 3. p. 3. dicens hæc opinio et. Communis
esse. Bart. n. 9. & alij quos ibi recitat l. si. in d. m. si. quia mul.
l. item Bart. in r. v. r. 20. q. 1. c. de. donat. inter vi. & v. r. idem in l. si.
m. i. quod in r. v. r. 20. q. 3. part. 7. v. r. si. ff. de iur. d. Soc. c. 52. r. 1.
& dicens fidei commissum in relictum sub tali conditione, fi
inbitibus decederit iure liberis, statim debet ibi fideicommissario
eo, quod inbitibus proficietur religionem, quæ etiam com-
muni bonorũ incapax lit: atque etia et. intelligendum text.
in auct. m. r. r. g. et. c. de. testat. et. c. in p. r. e. m. si. probat. vbi hæc
et. Communis sententia, quam tunc eleganter Fortun. in l. G. l. in
l. si. q. d. si. iussu. q. de. lib. et. postum. l. iud. 31. ex quibus col-
lati prima communis sententia, quæ probatur in l. Statum. §.
Ceteris. ff. de iure p. s. q. uam Bart. vbi quidẽ eandẽ conclusionẽ
inducit. eandẽ opinionem scribit communem esse Rod.
Rod. Zuare. in d. allegat. 20. col. 7. igitur si monasteriũ capax
bonorũ et. in vita monachi, exclusio hæredis in iussu bonorũ
hereditaria possidebit, adeo vt quibuscũdã placuerit, in iussu

- 4 Tempus datum ad episcopalis constitutione ad executionem ultimam voluntatis, currit ab aditu hereditatis.
- 5 Executio heredis compellitur passim, ut adiat intra tempus constitutionis.
- 6 Impedire executionem non potest tempus.
- 7 Tempus datum ad executionem ultimam voluntatem non currit ignorantem non impedire.
- 8 Potest exequenda ultimam voluntatem, non ante annam transferre in alium.
- 9 Ad exequenda legata pia, quod tempus datur, ut iure.
- 10 Illud an possit perire ultimam voluntatem ultra tempus datum ad eius executionem.
- 11 Executio nulla per testamentum nunciatum, nisi computat executione, atq. etiam testamentum nullum adnotatum.
- 12 Aliter, si quis, quod non potest in hoc per testamentum esse testis, aliter est constitutus.
- 13 Testam. nunciatum si nullum aperit, per testamentum nunciatum, non testis adit adnotatum.
- 14 Legatum pro dote alienum quale sit, disputatur ad pariter.
- 15 Legatum nullum, ut nullum, an puerum, conditionale, ut si modo sit dignitatur ad pariter.
- 16 Dote legata quod de pueris, et in quo fuerint perpendendi, et minor.
- 17 Statuta quod si quis de pueris, et in quo fuerint perpendendi, et minor.
- 18 Legatum ad nuptia adnotatum non efficit caducum, ex eo quod legatum non fuerit adnotatum adnotatum.

CAPITULUM III.

De executione ultimarum voluntatum.

Dedicatur hoc de ceteris ab Epistola diuini Gregorii lib. 3. cap. 10. ad Ianuarium episcopum Calaritanum, ex epist. 8. ad eundem. Ex quibus adnotat possunt aliqua, quae hic desunt ad perfectam cognitionem huius controversiae. Habet eandem hoc capitulum in summa, annum praescribi ad executionem ultimarum voluntatum: idque tempus cedere de mentionis per iudicem factae, ad idem auct. hoc amplius, C. de pueris, cui assertioni obijcio ea, quae in Nouel. statuta sunt, nempe ad exequenda ultimam voluntate sex menses datur, si de inuocationis testamenti, auct. de testat. §. si ante legatum. Rursus §. in §. qui auctoritate, quibus anni constituntur ad exequendum ultimam voluntatem. Quamobrem ad intellectum huius capituli libet aliquot axiomata proponere: quibus exponemus aliqua ex parte tractata De executione ultimarum voluntatum.

1. **Prima conclusio:** Testatoris voluntas est executio mandanda intra tempus ab eo diffusum, idque currit a die aditae hereditatis. Abb. hic auct. probat hoc ipsum tex. in l. statu liberos, §. si qui hereditas de statu lib. v. quod dicit esse solenne Bart. in legem §. de lib. quomodo, infra, et ceteris ab omnibus singulis de Alex. in §. si mulier et ibi, §. si de legat. i. iussu et tamen est, ante aditam hereditatem die datum ad exequendum non currere.

2. **Secunda conclusio:** Nullotempore ad testatorem ad exequendum constituto, si iure annus datur heredi vel executori testamentario ad soluenda quaecumque legata, quae non sunt causa pietatis relictae, et ad exequenda in ceteris rebus ultimam voluntatem, multi, C. de episc. et cler. quo anno lapsa ad episcopum transferuntur exequenda text. ibi, et late Fel. in c. si quis auctor auct. de iure compert. nisi testator in casum negligentiam alio executori substituerit. Bal. in l. si fundum, §. si fundum de leg. 1. Barba. in c. tua nobis, hoc iussu de testam. no. 14. Carpola cautela 294. id. Bal. in l. i. in p. 1. auct. C. de ad. test. et in auct. licet. C. de episc. et cler. et hic annus currit a die mentionis factae per iudicem, quod hic probatur, sicuti asserunt Card. Anch. Abb. & Imol. hic Bald. in l. id quod pariter, no. 1. C. de episc. et cler. Jac. a Canibus in tract. de exec. tit. volu. 2. par. 4. no. 1. quorundam Opinio Communis est secundum Bal. in l. Abb. conf. 2. et conf. 59. vol. 1. & Rochus de iure patro. verb. ex tractat. no. 20. Barb. ex 8. l. 1. col. 4. licet ipse ibi & hic, et 33. contrarium defendere velit, cuius opinio probatur in Reg. l. 6. tit. 10. par. 6. quia exprimitur, tempus dari a iure ad executionem ultimae voluntatis currere a die mortis testatoris. Posset tamen hic illa intelligi in exequendis legatis, quae non exiunt aditionem hereditatis.

3. **Quin & consuetudo episcopalis annu fidei mortis executionis testamentorum constituitur intelligenda est, ut hic annus a die aditae hereditatis & scientie currat. Abbas hica. col. & Roma. conf. 228. tit. 2. & probatur. Nam antequam hereditatem impelleretur executio testamenti, etiam si testator interitus decesserit, gl. in l. quibus §. 1. de hered. institutio. quam dicit singulare Alex. in l. 3. col. 1. §. de legat. v. notabile, idem Alex. in l. non potest §. de test. solennem, las. in l. nam quoniam. C. de fideicommissis, col. 6. Noat Barb. per text. ibi in l. i. de leg. 1. ubi leg. Ang. Arc. in tract. de test. verbo, unde sit, ut executor testamentarius possit heredem compellere iudicis precepto ad aduocandum hereditatem. Spec. cum de au-**

stement. edit. §. nunc vero alique. Iacobus a Canibus in dicta tract. par. 1. §. 1. quod si legata sunt pia, an possint tradi executioni non adita hereditate, scribam in cap. Raynaldus, et hanc illam. His etiam adiungitur, quod impedit agere non labitur tempus assignatum ad aliquid agendum, et quia dicitur, item de testat. proband. l. 1. C. de anno excepti, atque in hic specie executionis tempus non currere ignorantem aut impedito, probatur in hoc capitulo. vbi diuini Gregorius negligitiam heredis perpendit quod animaduertit Abbas in repetit. cap. cum esse, §. si it. ed. §. l. Feder. conf. 119. Hosti. in mo. hic col. 3. Roman. hanc opinionem communem esse asserunt, conf. 228. Nec obicit quod tempus datum in fauorem alicuius ad agendum actum non in odium ipsius, cui datur, et currit ignorantem et impedito, gloss. in cap. statum, de proband. in 6. singul. secundum Barbat. hic num. 33. et in cap. pletum, de testat. §. C. & Abb. in d. l. cap. cum esse, et alium probat. And. Tiraque. lib. 1. de testat. §. 35. in gloss. i. numer. 25. pulchra legis Regia quidam in l. 7. tit. 7. lib. 5. ordina. l. hodie, §. in l. lib. 5. receptat. l. quidam procedit, quod dies datur in merum alicuius fauorem, secus quando constituitur etiam ad conuincendum alicuius negligentiam, ut in presenti questione a iure conceditur, et ita respondent Abb. & Imol. tamen d. Specul. in tit. de instrument. edit. §. nunc vero alique, num. 19. dixerit tempus datum ad executionem ultimam voluntatum etiam currere ignorantem et impedito, quia datur in fauorem pauperum, et eorum quibus aliquid ex testamento est distribuendum, non in odium ipsius executionis. Cuius sententia consentiunt Cardin. hic, idem in d. cap. quia dicitur, no. 2. col. Barb. hic num. 33. Bald. in capitulo, C. de testam. edit. no. 1. col. 1. dicens cum vbi que in praxi seruari, & plurimum coadiuuatur Reg. l. 6. tit. 10. par. 6. quod de iure procederet, si impedimentum esset, ut apparet perpetuum, vel ad longum tempus permanens, attenta ratione text. in c. §. si §. in 6. Alioqui quodlibet sit in praxi, prima opinio iure verior est, quam & Oueid. sequitur in tract. de exec. tit. solut. 7. Bart. in d. legem Bal. conf. 17. vol. 3. Alber. Brun. in solut. verb. exequenda.

4. **Tertia conclusio:** Potestas exequenda ultimam voluntatem etiam annum auctor ad executorem, et transferri viri Episcopum, si ab Episcopo sui monitus executor ultimam voluntatem exequi noluerit, auct. de testat. §. si autem qui hoc facere, Spec. in l. 3. no. vero iure, no. 82. Abb. hic col. 2. Iaco. a Canibus in d. l. ac de exec. ultim. volu. 2. par. 4. §. quod procedit in legatis piis, ut exilimant Imol. hic, & Salic. in auct. lib. compert. C. de fideicommissis, §. 1. nec tamen restituitur ad legata alimentorum, aduersus Barba. hic, cum hic fauor iure optimo pietati conueniat.

5. **Quarta conclusio:** Ad exequenda legata pia a iure diffinitur tempus sex mensium, quod cedit a die innotationis testamenti, §. si autem legatum, in auct. de test. lib. Abb. & Dd. hic Communiter, & Jac. a Canibus in d. 4. §.

6. **Quinta conclusio:** Non obstat iuris ciuilibus dispositio, etiam ad construendum ecclesiam, aut monasterium annus hereditas aut executoribus praefigatur a die monitionis. text. hic, ex quo id adnotatur Hostien. Ioan. And. Anto. & Imol. dicens hanc constitutionem esse Communem, et Rochus de iure patro. verbo, constituitur, §. 1. no. qui post Abb. hic addit hanc conclusionem esse intelligendam, quod ad constituendum heredem, aut executorem in negligentia incipiendo adificii ecclesiae, aut monasterii, sed ad constituendum heredem aut executorem in negligentia perficiendo opus intra annum incipit arbitrio iudicis tempus constituitur, attenta operis qualitate. Quid enim si ipius adificii quinque annos exigat ad eius perfectionem? oportebit eundem id tempus expectari, ut in d. §. si qui adificationem, auct. de testat. l. colla. 9. atque Dd. hic sentit: ex quibus hic text. erit intelligendus, quando monasterium potest intra annum incipi, & ad perfectionem duci.

7. **Sexta conclusio:** Non tantum executor, sed & si, cui electio a testatore commissa est, intra annum adnotat tempus ad executionem designari, eligere debet: alioquin si eligendi ad episcopum spectat. Card. Imo. & Barb. hic §. 41. id enim, quod ex electione executionis tradendum est, prout electionem postulat, sine qua fieri nequit executio: quoniam intra tempus executionis oportet electionem fieri, l. etiam §. de specul. hanc etiam assercionem probat Bal. in l. item quidam, in l. 3. de leg. 3. Ang. Cor. & las. per text. in l. i. §. 1. C. cum de legat. Ang. conf. 6. Anchor. conf. 378. quorum Opiniones Communem esse asserunt Corn. & las. in l. si in iure, quia in re Barba. & Leon quidam, contraria sententia

Hæc eadem opinio etiã placuit Bartol. in d. l. i. Cod. de inst. & subdit. secundum quam sententiam constat maximè effectus, quod legatarius pro dote modale iudicetur. Sed aduerfus hanc opinionem communem quidam tenebant, præsertim Ang. Fulg. & Dec. aum. i. in d. l. i. Cod. de inst. & subdit. Corn. in d. l. i. eodem titulo. C. de hæc. quod sub mod. cuius equidè quæstionis d. putationem late tradit Emanuel à Costa in d. l. i. aum. 7. qui existimat, non satis responderi posse Papinianum, qui in d. g. Titio, ver. ante nuptias, inquit mortuo Titio ante nuptias, legatarius inare penes heredem testatoris. Quod imolabile plane concedit. Et sane qui Bartol. intellexit in d. g. Titio, sequi velit, facillime cõmunem opinionem defendit. Siquidem Bartol. intellexit, iurisperitum in d. ver. ante nuptias, loqui de legato cõditionali: & deinde in ver. Sed cum ante, speciem mutasse, & agere de legato modalis, aut simpliciter peto. Quæ tamen interpretatio maximã habet difficultatem. Adcirco modo communem opinionem admittimus saltem, ut eam in praxi seruanda fore admodum: Bartoli vero distinctionem non omnino probamus: denique opinamur, apertius esse intellectum ad responsa iurisperitum, quem ex Baldo in d. l. i. placet, addimus: quomodo adhuc maneat in solutis obex, quem cõmuni sententia obieciunt. Sed & si legatum in pro dote modale sit, non omnino purum nec conditionale: sed hæredes transmitti mortua puella ante matrimonium censet Bald. Nouell. de inst. d. 6. part. prim. 76. aum. 2. Contrarium iure defendit Emanuel à Costa: tenendum esse in cõsulendo & iudicando affectu in d. l. 22. aum. 11. ex auctoritate Petri. Cyn. & Bald. in d. l. i. legat. Bald. in d. l. i. placet, aum. 2. Sicut Bartol. in l. quibus dicitur. g. Titium Minor. rem. 13. ff. de test. & demissi ex quibus facis constat, legatarius alicui puellæ pro dote, siue nubar, relictum, etiam si modale sit, non transmitti ad hæredes, si ea mortua fuerit, antequam nupserit: imo si oblata cautione legatum accepit, et crit, ea mortua ante matrimonium, testatoris hæredibus restituendum: quod antiquè iuniores conueniunt, ut scribit Corn. in conf. 229. aum. 4. lib. 1. Nam & cõmunis opinio, cuius paulo ante meminimus, vera sit, & obtinet, ubi casus cõtingit in persona alterius, si fundus per fidei commissum. g. 1. ff. de leg. 1. Quod si legatarius ipse, cui modus personalis est iniunctus, decedat, modus omnino deficit, nec legatum debetur: Quædam modus deducitur ex Bartol. in d. g. Titium Minor. Soci. in l. i. Titio Marito. aum. 8. l. mo. in l. i. aum. 2. princip. ff. de test. & demissi. notant omnes in l. i. C. de inst. & subdit.

Secundo apparet, legatum ita conceptum: I ego puella mortua vi possit nubere: esse legatum omnino purum, & id transmitti ad puellæ hæredes: sed ante matrimonium non secuto, nõ ad hæredes legant. s. quod Bald. notat in d. l. i. 249. lib. 4.

Tenio inde constat legatum hoc, de quo in hac parte agimus, purum esse, & ad hæredes legatarius, non ad hæredes testantis pertinere, etiam si matrimonium non fuerit secutum, quoniam testator sit in mentio de doris causa, aut de matrimonio in ea parte testamenti, quæ ad executionem legatarii non ad eius dispositionem pertinet: sicut probare conatur Aymon. Saullii in conf. 101. optimo textu, in clem. 1. de preb. cuius mentionem fecimus in notata huius tituli part. 2. aum. 13. vers. 3. conclus. 3.

Quarto inferitur, legatum pro dote puellæ factum, purum esse, non conditionale, & ad hæredes legatarius transmitti, adhuc non secuto matrimonio, si iuxta communem vsum loquendi in ea provincia. Vnde appellatur cuiuslibet puellæ patrimonium, quod habet, ut maritum adsequatur, notat Bart. in d. g. Titio genero, idem Bart. in conf. 200. Laurus à Palatijs in d. tradit. de Barro. lib. 39.

Quinto inde colligitur, nempe ex præsumpta testatoris mente legatum alicui puellæ relictum, ut ea nubat Titio, non deficiere, etiam si Titius moriantur ante matrimonium, si illa puella pauper sit, ac velit alteri nubere: notat Bald. Nouell. de dote. 6. part. prim. 76. ad fin. quod secus crit, si ea puella diues sit, arg. text. in d. l. Titio. g. Titio genero, & expressim scribit Bald. in d. legatum, Cod. de condi. inst.

Sexto, ex proxima illa ratione constat in hac specie idem esse, si puella hæc velit religiosem profiteri, text. opin. in l. i. aum. 1. ubi regit C. ad Tit. ex quo nuptiarum cõditio obtinet in religionis professione, etiam si certus nomen persona ad matrimonium, modo illa mortua sit, secundum Nouell. in d. 6. part. prim. 77. quod si puella, cui legatarius, ante matrimonium mortem obierit, pecunia legata, ut diximus, in simile pius opus dotis ad matrimonium carnale crit expendenda, non autem in dotem ad religionis professionem, nam id esset

contra voluntatem præsumptam testatoris: quemadmodum Bald. sentit in d. aum. 1. ubi regit C. in q. de exco. et in l. i. aum. 1. tenet in hac specie: Bald. Nouell. de prim. 77. conclus. penult.

Septimo illud in diffinitione loquendum, quod Bart. in d. g. Titio genero, col. vii. respondit, legatum scilicet pro puella maritanda, quod nubilus sit, statim ab herede soluendum esse, data cautione, quod ipsa nubet, ac matrimonium contrahat: cum enim tantum pro dote legatum hoc factum esse censetur, sed & pro expensis faciendis in querendo marito, & senn, sed & pro præmiis sicut ad matrimonium contractum. Hanc alius qui sequuntur Bald. in l. i. aum. 1. C. de nupt. & Laurus à Palatijs in d. col. 39. eam tamen improbat Paul. Cast. in d. g. Titio genero, ex eo quod mens & intentio testatoris fuerit, hanc summam pro dote legatam expendi debere in ipsam matrimonij dotem, non in alias nuptiarum expensas, sãtem non in eam causam, quæ præcedere plerumque incassum matrimonium solet: nempe in querendo marito.

Octavo à mente præsumpta testatoris deriuatur generalis quædam huius controuersie definitio, scilicet legatum hoc pro dote relictum statim ante matrimonium deberi, & transmitti ad hæredes legatarius, etiam si matrimonium non secuto, quoniam ex certis quibuldam cõiecturis apparet legatam hanc habuisse mentem, quod Bart. not. in d. g. Titio genero, per text. ibi, regit C. de nupt. ante nuptias. Quem Doct. ibi sequuntur, & Aymon. in d. conf. 101. Abb. in d. 92. lib. 2. ubi dicit: bene Opinione Communi esse, quæ probatur in l. i. extraneas ff. de condi. inst. causa quã citat, tenet, ut Anch. in conf. 242. Corn. in conf. 40. aum. 15. lib. 4. sentit de C. re. in l. 1. ad puer. C. de his, quæ sub mod. & conf. 311. lib. 1. nam 1. 4. optima gloss. in l. 1. C. de inst. & subdit. Aum. in conf. 93. lib. 3. quæ ratione in specie subinfertur, quod si pater relinquat filiam, cui alioqui legitimã portionem relinquere cõtemur, centum pro dote legatam ei purã, nõ tantum in eo quod ad legitimã ad artinet, sed etiam in eo, quod ipsa purã legitima excedit: ita Barro. censet in d. g. Titio genero. cuius opinio videtur esse cõmunis: tamen Bald. in conf. 249. lib. 2. tenet contra Bart. cui deniq. maxime aduerfatur text. in d. g. Titio genero, vers. ante nuptias in quo respondetur, Titio ante nuptias defuncto, Seiz legatum non deberi: & tamen Seiz erat filia testatoris.

Nouo, si subdeducitur ad effectum statim dicentis, quod filia dotata existens non masculis, non succedat, nisi dicitur de iur. tutam, quando pater ei relinquat mille pro dote: pater enim ita legando exerceat autem patrem cõsultum dotem filiarum: & ideo statuto satisfactio videtur, secundum Bart. in d. g. Titio genero. Bald. Nouell. de dote. 6. part. prim. 77. col. 1. & part. 2. §. i. l. i. aum. 22. Cõmunis opinio secundum eundem Nouell. part. 1. col. 4. & Alb. Bru. in d. tradit. de statu excludendi, sum. in d. 6. q. 3. & 7. quoloco de veritate disputat, asserens contrariã opinionem iure veriori esse, post alios, quorum expressim mentionem facit, sed pro Bar. ex opt. g. in l. cum patris, §. pen. vers. alio patre, ff. de admo. nec quam ipse Bart. ibidem notat.

Decimo, ex præmissis apparet, in specie huius statuti, cuius modo meminimus, legatum à patre filie factum pro dote non posse itam peti: nec purum esse, sed conditionale, quemadmodum art. opinatur in d. g. Titio. non enim tenetur pater, statim statuto prædicto, dare dotem filie, nec ei relinquere statim pure: sed satis est, quod dos deur eo tempore, quo matrimonium contrahendum esset. Verum quia Bald. in l. i. aum. 1. ubi regit C. de nupt. contrariũ tenet: idcirco Bart. lententia pater commode intelligi, ubi statum diceret, feminam exantibus natalis non succedere, & detari tamen debere, quod si ita conceptum fuerit, ut statum, reuera dotata non succedat ex nub. masculis: tunc filia est opinio Bar. siquidem dicta dotis qualitas adesse debet tempore, quo filia excluditur à successione: nec dotis debetur ea reuera saltem vere, quæ doctem habet sibi sub cõditione relictam, vnde in hoc casu aduerfatur Barro. teneatur Paul. de Cast. lib. 4. Alber. Bru. in d. tradit. de statu excludendi, sum. in d. art. 1. §. 3. eo tamẽ casu, quo vera sit opinio Bar. filia percipere debet alimẽta ab hereditas patris, interm d. matrimonij cõditio nõ conuenit, auctore Saliceto in d. l. i. aum. 1. col. vi. m.

Postremo, in hac quæstione quid hæc obtinet ex animi et mens, adnotandum est, si legatum relictum pro dote: puellæ adultæ, debet ipso die, quo matrimonium contrahitur, per legitimũ cõsentum præstium verbis, quæ de præsentibus videntur: autem legatum firmitudinem puellæ impuberis, non debetur ei, donec ætatis nubilis sit: & matrimonium de præsentibus contraxerit: sicut Barto. explicat in d. g. Titio genero, col. vii. cui accedit Laurus à Palatijs in tradit. de statu excludendi.

an legatario? fit querendum? quia in re primum id consistit, seruum legatum eo tempore, quo erat in fuga, querendum esse indicitur a expensis heredis. *Idem seruum in p. gl. de leg. i. vbi gl. & hic idem longe querit quod tamen est intelligendum, si seruus ita longe abest, vt in legatarij expensis querendus esset. legatum esse inutile. Bar. Pau. & Alexan. in d. l. an seruum. Abb. & Dd. hic. arg. s. r. gl. de leg. i. Secundo notandum est, cum seruum, qui post testamentum & ante testulum obitum esset sit fugitiuus, expensis legatarij querendum esse, *Idem seruum legatum, in p. m. gl. de leg. i. quia heres rem legatam tradere tenetur eo loco, in quo architecto relicta sit. Nec opor. teneri heredem hoc in casu ad praestandam operam in querendo ferre, ex eadem ratione: cum & Constant. Harmeno. in *Græc. iur. lib. i. c. h. i. c. de i. t. r. scribit in hac specie legatario copendium esse seruum legatum querere, non autem heredem: tamen gl. & Dd. in d. l. an seruum, velint, heredem expensis legatarij debere hunc feruum fugitiuum querere. Quod si seruus legatus fugam arripuerit post mortem testatoris sine culpa heredis, cumbit heredi de retinendo cum legatario, si ad eius potestatem perueniri, gl. in d. l. an seruum. & hic. Nec tenetur præstare operam ad inquirendum cum seruo. Alex. in d. l. an seruum. Bar. Arg. & Imol. in l. cum res in p. m. gl. de leg. i. in hoc tamen diuersum notat Cinnia. & Castr. in d. l. an res. dicens, heredem debere diligentiam & operam exhibere ad querendum seruum, expensis tamen legatarij, quoru opinio de duci potest in l. i. seruo legatus. & s. ff. de leg. i. id est non contra. Aec. ibi. l. i. h. q. si legatus de leg. i. idem affuerit Arz. & l. si in d. l. serui, vbi Alex. Imo, tandem factur habet opinionem vulgo receptam esse.***

EX CAP. FILIVS NOSTER.

S I M M A R I A.

- 1 *Præsentia legatorum in praefatum articulum ad illam sententiam non legifsi.*
- 2 *Tullius legatorum nomine apud populum non habuit, etiam non contra perierunt,*
3 *sed illi legationes fecerunt.*
- 4 *Legationes non heredes quorum officium habuerunt.*
- 5 *Requiritur ut legationis legatus per legem.*
- 6 *Legationes non arbitria placita non legationes rebus conseruandis et conuictis.*
7 *et iusticiis.*
- 8 *Legationes non heredes an tractet, et pignori officium ferret, et quid de legatore*
9 *et de his.*
- 10 *Requiritur ut legationis legatus sollemniter requiritur et promittit.*
- 11 *Admittit legationes non quicquam.*
- 12 *Aut si res ex differentia aliquando inter legationes et amicitias.*
- 13 *Interdum legationis legatus non legationis, sed non legationis, feruore.*
- 14 *Has legationes non legationes non conseruandis et contra legationes legationis.*
15 *et de his.*
- 16 *Committitur legationis legationis legationis.*
- 17 *Allegationes reuocandis non ex vultu domine.*
- 18 *Verum haec caput non legationis.*
- 19 *Puffendorfius ad illam legationem ad heredes tradit, legationes iunctis domini*
20 *et de his.*

CAPVT V.

De Legatis.

Huius decretalis auctor diuus Gregorius libro *Epistolatum* 7. *Epist.* 4. ad episcopum Meffianum. Cuius interpretatio premittendum est, rem alienam legari posse iure ciuili ad hunc effectum, ut legatarius sit rem aliena esse, legatarius eandem, heres cogitur vel rem emere, & eam tradere legatario, vel eius zibinationem esse soluere: sed si legatarius inuoret rem legatam esse alienam, quippe qui ex illibam propriam esse, legatum non debetur, etia quo ex zibinationem *est, iura alienam, c. de legat. Regula. l. 10. §. 1. par. 15.* Constatinus Harnenopol. *lib. 5. tit. 10. ipse vero legatarius teneat probare scientiam istius legatarius nam in dubio presumendum est, ipsum testatore credidit rem illam propriam esse, §. 1. *ipsum testatore credidit rem illam propriam esse, §. 1. ipsum testatore credidit rem illam propriam esse, §. 1. ipsum testatore credidit rem illam propriam esse, §. 1.**

¶ Ceterū si quis tē legatū, qui a habet aliquodius, vel partem aliquā, sciētur legatū dīlam, vel dīlam partem, quā ipse habet, nec debetur totius reitratuio, *l. frui dīlatum, §. pen. et p. f. l. ubi i. d. l. f. antimo, §. p. f. l. et. d. d. in d. rem alienā, d. d. b. sed et d. testator putaret totam dīlam, rem esse alienā, atque cam legaret, totius reitratuio esset legatario soluenda. Paul. Ale. c. d. d. in d. l. frui dīlatum, §. p. f. ex quib. constat, legata re aliena sciētur, in qua testator sui pignoris habebat.*

feli ceteri legatum ipsum sui pignori. Abbas hic ^{et} tunc.
Vnde ad primam partem huius testis glossa non aptatur: congrue
exemplum. Hinc enim deducitur, legatari aliena ab eo,
qui camelie aliterum Iehab, et ipsim in habere lue
quodda eius obitu perierunt, ita tantum legato comprehen-
ditur patris, C de lega. l. iij. ubi legitur, si ff. de leg. i. vbi Alexius
adducens hanc opinionem probat, et posuit cum ibi, ibi
Bar. virobique, s. adde facit. Stichg. de vfu in leg. Bald. in leg.
i. c. 3. Cod. de iurefili et Alex. canon. 19. tit. 6. ubi quorundam
opinio communis est, licuti alterant ea locuti Cornefr. 83. rubr. 1.
c. 1. laf. ad vfu: patris ibi laf. conf. i. 9. rubr. 3. Sum. lonf. q. 4.
rubr. iiii. c. 6. v. sequen. ubi dicens hoc ipsum procedere, eum qui
legatarii fiat coniunctus personae, et addi hoc esse communi-
ter receptum, et idem notum laf. ad vfu: in versu. 3. notat.

Hæc tamen sententia cellat, si testator addiderit, velle legatariis omnia contenta in suo testamento effectum sortiri, vel omnia, si aliquod legatario adiecerit: his etenim coniecturis præsumitur, testatorem ipsius rei estimationem vel ipsam rem legare voluisse, quod notat Alex. conf. §. vijsi dicto themate. vol. 2. ad quem.

¶ Porro ita testator legauit rem heredis, siue ignorauerit siue scierit, legati omnino debetur, quia testator ita potest re heredis legare, licet propriam pollicetur. *l. vnam ex familia. §. si rursus de leg. 2. c. cum ius Ponticis.* Inno. hic, quem fecerunt Iaf. et al. heredem. *C. de fidem. et idem et sic* testator legauit rem subiectam relictioni ipsi heredi, *filium famulum, §. ad par. de leg. 2. c. modo* heres ita substitutus in aliquot bonis vitra legitimam ita si filius ita tantum in legitima subitus a patre non procederet legati extraneo facti, quod res ipsus comprehenditur, *ex. quoniam in prior. C. de si filius et al. Roderic. Zupher. in 7. p. specul. scribit,* filium primogenitum heredi infansum a patre vitra legitimam, et rogatum ascendendo potest uideri aliquam rem, quod ipsi primo iure nato erat relictunda pater in ordine patris, debere eam rem dare. Idem probat *tex. ad. l. vnam ex familia. §. de iur. c. qui* *tex. et alii* ad hoc adduci procedunt, quod res legata et ipsius heredis, vel si relictum debetur iudicio mitti. *Sed si res illa esset prohibita alienari, et vinculo maioratus subiecta, quicquid esset prohi. Roderic. ipse censetur,* heredem tenei ad affirmationem quae res alienari non potest. *Forlan. tamen,* nisi aliud ex mente testatoris constaret, hoc legatum potest intelligi quoad illud, quod heres in re habet nepe vitra fructum ipsius, *h. res ex hoc, propter legem influentem maioratus rem illam fore amittitur.* Hae tamen deperda sunt *ex. l. imperator. de leg. 2. et h. ex. cum statim deperda. v. ex.*

Quin & fitebatur in re legata, quod heredes, si alius
quod vel partem habeat, non minus omnino quod totam re-
cedendum habet, *Legum filius*, *1. item non de legat. 2.* vbi stat
De dicunt duobus sex. fingul. Roman. *f. 733* idem approbat
Anchar. & olim. hic non. *1. Corn. de leg. 2. etiam* & effi-
he: Communis opinio, esse *Legat. 1. Legat. 1. f. hunc. 13*
1. f. de leg. 1. ab item non. Socii propter hanc opinionem, & *1. f. hunc. 13*
1. f. de leg. 2. accipit Ripa dubitans ex eo, quod *id. 9. de iur. iur.*
tallor? opinio non probetur. Mihi tantum place sententia
Communis, nisi tellator dixisset, *Legem meam*, tunc *1. legat.*
re videtur parum, quam in illare habet. Barto. & post alior
lari. *2. de p. 3. f. hunc. 13. de iur. aliorum. c. de leg. 2. f.*

¶ Verum si legatum rei aliena in conjugatione vel in
 coniunctum petitionem conferatur, eam tunc transgrediente vel transgre-
 diente valere omnino, & debetur veliparis, vel eius ultimatio: nam
 eius testator sciret rem velis aliis alienam, nihilominus vel
 illam legare, vel eius fructuationem, tunc simile quantitates,
 d. *rem alienam*, quod locum habet, nisi testator tempore quo
 legitum fecit, credidisset rem legatam ad se pertinere tunc
 aliquo speciali, qui tamen iam exstiterit erat. §. *si pueri*, ad finem
 §. *de vi p. fruct. legat.* §. *si gl. & Bartol. glo. paul. l. cum dunt Paul. &*
Alex. ibi. c. si pueri. §. si gl. de legat. l. paul. & l. ad. c. ibi. d. d. c.
ultimus. Cor. c. §. 2. p. v. et l. c. si pueri. c. si pueri. c. si pueri.
 Communiurque videtur rem rem legatam legasse testatore, potius
 quod habere se crederet, quam quod ostenderet heredes voverit.
 Igitur si sit nullus, ex quo vere & in specie res legata ad
 testantem pertinebat, iam tempore testationis inchoi testato-
 ris, etiam si legatum vellet rem conferre, non est nullus, sed
 eiusque etenim quod dicitur legatum rei aliena esse, ab igno-
 rantia dimittitur contrarius, validum & sic, procedit, vel
 testator simpliciter rem legatam credebatur esse propriam. Se-
 cusus vero si respectu dantis causam iam exstiterit exhibita esse
 propriam esse.

Hæc tandem omnia eo tendunt, ut ex iure civili satis con-

ta, contrarium tenent in *lex hoc iure, ff. de iudiciis et iure, glo. in d. §. consilium. Bart. et Dd. in d. l. cuique. Bart. in l. i. testamento. §. ff. de iudiciis et Dd. in d. l. si non scietis. §. liberum ff. de iusticia, iudic. per erro.* ubi probat liberum repetere non posse operas et officiales et obsequiales, quas patrono prestitit, et credens ipsi iudic ad teneri: propter tamen repetere fabriles operas eodem errore preliatas. Ille vero text. potius probat primam opinionem: quia operas officiales et obsequiales renunciacionem preste ferunt, attento iure ciuili: non fabriles.

35 Summa etiam illi huiusce renumerationis effectum
constituitur. primum Regia lege, quæ permittit par-
tebus ætatem & quintam bonorum partem, cui velint ex-
his donare aut relinquere, præter cam partem, quæ eorum
æqualis divisionis inter filios faciende competit: exitum hanc
enim donationem renumerationis à parte filiorum, ut
est alienum, ante illa deducendam esse: nec inputandum
fore certum & quintam bonorum partem. Iam Lupi in
rub. de decim. mcr. vtr. q. v. §. 5. o. sum. i. 2. Dicitur à Sequenza i. lo-
hærdi. §. cum filia fidei. vtr. q. lxxv. 16. Dicitur à Calles in l. po-
tente Teutonicæ nationis. vtr. q. xxi. quibus adimplatur videtur lo-
quuti. §. q. d. infanti. par. decem. leges vero non potest quod pa-
troni amicus donare potest, viget. ubi liberis bene meritis
patroni partem minuat. Ergo ex donatione renumerationis si-
cut potest minui patroni portio legitima, ita & filiorum: cum
he portiones sint æquales. vtr. c. de mcr. r. f. i. ubi Dd. i. f. in
ex. ad. donat. m. f. d. i. c. i. h. ubi verosimile est imbi confilio
to: quippe qui satis competentem habeant donationem. re-
munerationis à parte filiorum, aliorum illorum legitima

portionem ⁊ minime posse diminueri, neque vti as alium
 deducendum esse, sed in legitimam donationem portionem in-
 putandam, atque in his regnis in tertiam ⁊ quantam bono-
 rum partem, ex q. li. quam ex premissis approbat preter alios
 Paull. ⁊ lat. scilicet, in *auth. vnde de parent. C. de test. in l. Pulchre*
Aymon sat. scilicet. 165. c. 3. a. aliqui possunt facillime filiorum
portionem legitiā priuari. Nec obicit d. l. vinnia, quia loquitur
quod ad portionem legitimam patrono debebatur. Bal. in d. l. 1.
oppo. C. de velf. donat. c. ex tunc minori praeiudicium privilegio,
quam portio filius ex lege competens: tunc adnotat lat.
in l. cum qui. C. de iug. filiam, ubi argumentationē a legitima
portionis patroni ad portionē filiarum non omnino proce-
dere, opime aliter. Id vero, quod Iurificonsilius in d. l. vinnia
de legat. dixit, vti se minime patroni partem diminuat, est
bene merentibus relicta, id eo quod, quod legata ab ha-
redibus praeiudicanda sunt, ad quos (i) tunc obligatio remuneratio-
nis vti se alium non transit. Bart. in l. ad iug. c. 1. §. si
decreta ab ordinar. Poffet tamen hic effectus admitteri, quando
ministeria, opera, beneficia, ob quae remuneratio conue-
ntio fit, eius effectus coniungitur, ut in iudicio pater conue-
ntus possit ad renumeratorem: quod in specie Aymon in d.
conf. respondet.

38. Etiam renumerandi obligatio per se potest ⁊ dari
 intellegendi ad Rejm. d. m. q. lib. 3. ord. qua cauetur, dante
 non est ab extraneo alteri coniungit factam ex iure Regi
 39. non esse vtriusque coniugii communem, ut licet ab habere in
 simplici donatione, non tamen in renumeratio: ea et
 enim inter virum ⁊ uxorem diuidenda erit. Rodericus Zu-
 res in l. i. de acqui. lib. 3. Reformationis 3. quia hanc non
 non est proprie donatione. Nec tamen hic transmissio dona-
 tione, quae calrensis est, aut quia calrensis: siquidem in hac
 manifeste distinguitur. Reza l. x.

EXCAPITEADHÆC

SUMMARY

Clericus agros ad donata possit redire ecclesia, & vera & continua
ratio huius diversionis.

CAPVT VIII.

De Eleemosynis clericorum.

Hactenus in precedenti capitulo interpretatione Gual-
teriani text. explicuimus, & ideo nihil innotabi-
luribus debet tamen gloss. aduersus eius decisionem illud in
ture manifestum. Quod vna via prohibetur, alia permitti
non debet. Cuius legem permittit clericis titulo elemosynarum, in
agrariis ad modum moderate donare reditus ecclesiarum, cum
sibi prohibetur testamento iure idem facere: Est tamen
prohibens regula ioris inintelligenda, quando quid prohibetur
tentato effectu: nam si in vno modo venturo est, alio
permitti non debet. Hinc vero decido et intelligenda, ubi
aliquid prohibetur atque modo agendi. Non enim opor-

re nec deest concedi clerico à iure licentiam testandæ re-
dibitur, quoniam ab ecclesiâ perceptor: quia disponeret ac di-
stribueret bona illa in tempus: quo nec vere nec fidei coram
dominus futurus est, nec etiam disponitur, quippe qui bona
illa non possidet, vt propria, sed antiquum aliena, à iure per
sua obitu extinguendo, nec ad ius hæredem transire, ut
ait Anchar. Abb. in fol. 104. et 105. hic et licet in æquidistia fidei
horum bonorum distributio possit videri in fraudem ec-
clesiæ, ex cap. 2. de transuicariis §. 6. gloss. in cap. de sepulchris, et in
e. Regimini verbo, dicitur in illis, et Reg. 18. Causæ. Tamen attentis
huius constitutionis moderamine, hic et alijs cautelis oc-
currunt: quod autem Regia prætium lex in huius capite
intellectum explicuit, constat à iure, simul et ex part. 1.

EX CAPITULO QVIA NOS.

SUMMARY

- 1 *Peccatum, quod in ceteris filij famulio est aduentionis, in clerici filijfamilie est: ut patet ex eo quod taliter dicitur.*
- 2 *Itaque filijfamilie domus, qui filijfamilie sunt et acquirunt, patri non capiuntur.*
- 3 *Clerici in monasterio ordinis constituti eadem non capiuntur.*
- 4 *Roma continet non solum.*
- 5 *Solus famulus non fit liber à patre potestate per suaderationem, aut Episcopus palam dignatur.*
- 6 *Cardinales filij familie liberi illi à patre potestate.*
- 7 *Tullianorum clerici non possunt capere quia preteritionem non exheredant.*

CAPVT IX.

De peculio clericorum.

Ex hac decisione colligitur clericis proprio testamento possit distribuere, et cui voluerit relinquere bona, quæ vel a consanguineis vel ex propria industria* acquiritur, quod tractamus in cap. 1. *huius inst.* num. 13. Subdit tamen hic Bernard. clericis in his bonis, quæ ex relictibus Ecclesiæ acquiritur, parcm esse filiofamilias, quæ testari non potest, nisi de catrensis et quasi catrensis peculio, quod velis bona ista ceteris aduenticiis aut profecticiis, a vero quæ aliunde quæritur ecclesiæ habuerit, esse catrensis, vel quasi catrensis; aliis filiofamilias erit eleganter Cardin. *conf.* 79. col. 1. Peculium ergo, quod in alijs filiofamilias est aduentitium, est in clericis filiofamilias catrensis, vel quasi catrensis, vnde cum clericis filiofamilias bona aduenerint. Innoc. Holsten. Card. Anton. Iulian. Arch. Abb. & Barba. lib. volum. 3. text. in *l. i. super iudic.* et in amb. preceptis. C. de fidei. & cler. Paul. Card. pot. alios in *l. i. super iudic.* Regal. 3. tit. 10. par. 1. quæ idem dicit de bonis, quæ pater donauit filio exherediti in patria potestate, clericis tamen: quod ipse intelligerem in donatione facta prætextu militiæ clericis. Poterit ergo clericus de hisce bonis testari, sicuti Dd. idem fatentur. Hac etiam ratione catrensis vel quasi catrensis nomine peculij in clericorum bonis, iura canonici possibiles vult sunt, profectum appellantes peculium ca bona, quæ clericis in istius Ecclesiæ acquiritur, quod Card. pot. alios & *conf.* 79. expresse docet: & quoniam Regia lex profectum nomine retento hac distinctione consentiat, catrensis peculij appellatione omissa, quod Catr. & alij catrensis vel quasi catrensis peculium hac in re repellunt, aduenticij nomine dubio recte significatur.]

¶ Neque horum ꝑ bonum omnium vñsfructus pariti queritur sed integer proprietati adhiere, sue finit bona quælibet occasione milios clericalis, siue ex altitudo, quidquid dixerit Iacob Butr. in d. l. *facere nulli* & lo Lupi. in rub. de donat. c. 42. v. 7. In his verò bonis, que antequam fieret clericus filius habuit, pater vñsfructum parit, neque per teitauentum filij fit in tali vñsfructu pater pñdicium. Decd. in c. *presentia*, item b. de probat. Salyc. & Faber. in *com. sup. c. 6. de iur. iur. c. nescit*. Roderic. Znar. in d. folyc. & Ioan. Lupi. m. c. 42. *num. 13*. Abb. in c. *constitutio*, de iur. iur. vñsfructu lib. d. c. in *presentia*, item b. q. 6. d. ubi tamen contrarium allicat.

¶ Id autem, quod modo diximus, bonā et clericis etiā filiis familias acquiritur quotunque iure post ordinem alium primum conferri castrēnsia, vel quasi, locum habet etiā in clericis mino ribus prae dictis ordinibus, quod hic fatentur omnes, Ioannes Luj. Decius, & Zuarez, paulo ante citati. Quia idem

hunc vero testamentum fieri debet coram septem testib. & *lib. confiditima. 3. per nuncupationem.* Iure Regio oportet, vt testamentum nuncupationum fiat coram tabellione & tribus testibus. Quod si nec tot testes facillime adesse possint, erit satis coram tribus hunc actum fieri. *l. i. tit. 5. ordm.* argue eadē solennitas seruanda est in testamento facto inter liberos, & in codicillis. *Regul. 3. Tauri. & l. i. tit. 4. §. 2. Regul.*

Sed & illud notandum est, condito testamento per nuncupationem, cuius praesens fuit tabellio, vt notarius, & publica persona, non oportere fieri testium depositum in iudiciali, sed illam ex aminationem testium, qui actui interfuerunt. *glos. Comm. nec recepta in l. 1. C. quoniam causa aperit. Bart. in l. 1. §. 1. tit. 1. l. 1. tit. 2. de bon. possumund. tabell. 3. §. 1. liquidum abique hoc publico examine fidem adhibere testamento iure necessarium est. Si vero tabellio vti testis admittitur, iudicialis haec contestatio & examinatio accedere debet.*

Regul. in Rub. C. de fid. instrum. v. m. 19.

Illud etiam premittit Regia lege est, considerandum, esse testamentum nuncupationum fieri coram duobus testibus, & notario publicum vnius exercere, si in eo loco plures testes facillime non possint haberi. Nam tabellio supplere poterit defectu illius testis, qui deest, & praeterea publicam auctoritatem habebit. Constat enim eadem Regia lege tabellionem supplere numerum duorum testium: minus ergo non erit, si habeat locum vnius, & auctoritatem tabellionis. vbi non possunt adui plures testes interesse. Saepe tamen vidi contrarium, an lege Regia necessaria sit subscriptio ipsius testatoris in codicillis & in testamentum nuncupationum. Quidam etenim censent, id necessarium esse in protocollo notarii, quia Regia pragmatica constitutio, *l. 6. tit. 1. §. 1. §. 2. Regul.* coactantis subscriptio in coactibus requiritur. Alii vero contrarium tenent in hac specie, ex eo quod in testamentis lex non requirit hanc coactantiam, haec quidem posterior sententia magis probatur, ex ratione legis Tauri. cuius paulo ante meminimus, vbi in codicillis non alia requiritur solennitas, quam quae ex *l. 1. tit. 1. de testam. lib. 5. Regulam ord.* in testamento nuncupatio erat necessaria. At ex *l. 1. Regia* non requiritur pro solennitate subscriptio testatoris in testamento nuncupationum, nec etiam iure communi: iuxta quod, licet testamentum in scriptis habere debeatur subscriptionem testatoris, non tamen testamentum nuncupationum: quamuis si fiat coram tabellione, & per scripturam secundum communem opinionem aduocationis in hoc constitutio, *§. per nuncupationem. C. de test. & §. 1. §. 2. per nuncupationem. C. de leg. 1. §. 1. §. 2. tit. 1. §. 6.*

Nec obstat Pragmatica constitutio Regum catholicorum anni 1502, quia statum est, quod in omnibus scriptis contrahibus ipse qui contrahit, vel scripturam coram tabellione conficit, subscibat eiusdem tabellionis protocollo Nam & si iure communi hoc necessarium non sit, sicut colligitur ex Abb. Fel. & alijs in *cap. 1. de fid. instrum.* Regia constitutio non tractat de testamentis, quae peculiarem habent iure statum solennitatis, praeter quia nihil aliud est necessarium exigendum, aduocatum hanc opinio dubia quidem est, & fortassis Regia pragmatica etiam in hoc casu obtinet, atque ideo prior sententia verior videtur. *Gregorio Lopez. l. 1. tit. 1. §. 1. tit. 2. nec mihi displicet.*

Admonemus tamen a viro quodam iuris viriisque peritissimum doctorem legem primam *ad §. 1. ordm.* vniu scriptorum corruptam fuisse, & quae porro diligentia, codicē vniu scriptum legi, quoniam huius Maximi Saluatoris collegij bibliotheca seruatur: atque ex eo sensus Regie constitutionis hic est, vt testamentum nuncupationum fieri debeat coram notario & tribus testibus. Si vero coram notario non sit, adesse debere quinquē testes, si in eo loco horum sit copiam: alioquin sufficere testes ipsi testamento praesentes esse. Haec enim Regia constitutio: ex qua apparet maxime mutatum ius intermedium esse his verbis, quod modo in vulgatis codicibus adscripta fuisse: ex his etenim non admodum sibi constat distinctio in ea sanctione expressim facta: quod legioris iudicio discerni oportet. Ex eo praesertim quod anno M.D.LXXVII. Regio Philippus secundi regis catholici ac domini postea decessit: & auctoritate edicti fuerint regie ordinationes, in quarum *lib. 5. tit. 4. l. 1.* littera constitutionis antiquae in primum statum est restituta, sic sane, vt ipse existimem testamento nuncupationum coram quinq; oppidanis testibus factum abique tabellione valide esse, etiam

si tabellio ex eodem oppido facit vocari ad eum adum posset, quod si nec quinq; oppidani testes nec tabellio haberi possint, sit satis coram tribus oppidanis testibus fieri testamentum. Addit regia maiestas veteri constitutioni testamentum nuncupationum fieri posse coram leuicis testibus, etiam exteris, etiam abique tabellione, & vt par est ex ipsius legis contextu, etiam si in eo oppido ponerint facile tabellio & oppidani testes vocari.

Quibus omnibus refragant haec constitutio, quae cauere testamentum facti coram paracho & duobus testibus validum esse. Vnde oportet huiusmodi virtutis declarationes ad concordiam reducere, aliquot explicitis huiusmodi intellectibus.

Primus namque intellectus dicitur hunc textum procedere in his testamentis, quae pignus causa sunt, *glos. in §. 1. tit. 1. §. 4.* quae quidem interpretatio manifeste reuellitur, ex c. seq. quod testamentis in pias causas condendis aliam peculiatem in solennitate speciem aptat.

Secundus dicitur, hic intelligitur adio pie, vt cuius decisio vbiq; locum sibi vendicat, etiam in foro seculari, & profanis legatis, ex p. iuris ciuili solennitatibus, quasi legi diuinae aduersus, cum ex ea cuiusque rei veritas duobus testibus committatur: atque huiusmodi interpretationi accedunt Braxienlis *additio ad glos. §. 1. tit. 4. Hostiens. Vincent. Anton. & Abb. ibi in testam. in relict. vbi m. 3. & id vbiq; feruari scriptis Alciat. l. 1. c. de scriptis testib. Hoc tamen omnino fere iudicio reijciunt, nec admittendum est ab his qui veram huius responi rationem adsequi cupiant. Quis enim ferat, minus fere ciuile ius de ordinando testamentis, a tot Caesaribus ac viris sapientissimis comprobatum, iniquitatis causa cerni.*

Ea veroratio nobis negotium facessit, quod lex diuina duorum tantum testimonium in qualibet re sufficiens esse diffinit: quia in re animaduertendum censet, legem diuinam duorum testimonium probare, quasi velut iniqua lege regulariter peruius testimonium quemquam diuinitatem tamen verat eadē lex, quin quandoque ex negotij qualitate plurium fides sit necessaria, aut item Reipublica conueniens. Quod ex ea contextu lege, dum dicit, *in re duorum vel trium testimonium, sed ad hunc effectum*, videtur duorum vel trium testimonium stare in eo duorum, vel trium, vt ostenderet omne verbum stare in eo duorum, vel trium, vt ostenderet omne verbum conditoris ad reipublice regimen vtile visum fuerit, perpensa cuiusque negotij qualitate: hoc ipsum est quod ingruenter docet *in cap. huiusmodi de testib. dicens. Quia si iure quodamque causa, quae fuerit quae d. exigent testis, nulli & quare est etiam, quae vniu testimonium, quoniam legitima terminatur. vbi Abbas illum text ad hoc notauit. idem probat text. in c. nullum de monitione. & c. presul. §. 1. tit. 4. optime Thom. *summa 3. q. 97. an. 2.* Alioquin quid (obsecro) diceret, ut legibus, praeterea deliberatione statum, quae plures quam duos testes requirunt: aduersus alterere eas omnes diuinae legi aduersari? siquidem eadem ratione potes nulle in discrimine faris amicos conijungere eos, qui huic legibus obsequere cognunt. Rursum aperte conflare, constitutionem illam, quam modo interpretamur, a lege diuina difficillius: quam necessario exeat, praeter duos testes, parochialis presbyteri diuini & testimonium, si sicuti aduersus egregie sortum, in tractat de vniu. *fine. tit. 15.* hunc secundum intellectū reprobans. Nec obicit hic quidam exus ex. hic damnans Hostiens. ecclesiae consuetudinem, veluti aliena a lege diuina, generali ecclesiae consuetudine, & Sanctorum iustitiam: quia non reprobat Romanus Pontifex hic consuetudinem hanc, ex eo quod contraria sit legi diuina, sed quod illis diuinae legis verbis *inter duos vel tres omne verbum*, generali totius ecclesiae catholice consuetudine ad testam. deductis, addito presbytero parochiali omnino esset aduersa: cum tamen tenetur ecclesiae catholice consuetudinem sequi *summa 1. tit. 1. de presul. cap. 1. §. 1. tit. 1. de iudic. ex quibus constat, hunc secundum intellectum falsum esse, quod Form. euidenter demonstrat.**

Sed est questio, & ea nec facillime, nec admodum expedita, vtrum lex, a in minus solennitate testamenti relicta, animo iudicio in solutenda ab herede, qui ceno scit eam fuisse voluntatem decessit, vt praedicta legata solueretur: Et in summa, an iuris ciuili solennitas sit in interiori diuino iudicio seruanda? Cuius controuersia prima est sententia, vt in praedicto foro minime consideretur defectus solennitatis ciuili, sed manifesta testantis voluntas, & ideo legata solven-

soluenda esse, ac hereditatem restituendam ei, qui in minus solenni testamento heres fuerit nominatus. Cui opinioni primò suffragatur ratio illa, quod solennitas iuris civilis in testamentis ideo requiritur, ut evitentur falsitates, quæ in eis committi solebant. *§. in C. de fideicom. §. 1. infini. de testam. sed si constat absque aliqua suspitione voluntas testantis, cessat hæc ratio.* *§. si Christus de iuris.* Præterea & secundo lex civilis habet fundamentum à presumptione falsitatis. Lex vero quæ præsumptionem præ se fert, in animæ iudicio lucum sibi vendicat, quia ita constat veritas, & cessat præsumptio. *§. tuum. c. qui fidei de pres. Bal. in l. cum quis. 7. col. C. de iuris et facti. ign. Abb. et alij m. qua in restitutione de restit. Igitur prædicta lex civilis non erit in foro animæ obstantia.*

- ²⁰ ¶ Tercio, ex t. minus solenni testamento oritur obligatio naturalis. *§. ubi Bald. C. ad leg. Felici. in testamento. §. de fideicom. liber. l. fideicommissum. C. de condit. indeb. gloss. Bart. & Doct. in l. cum quis. Gloss. in l. 1. §. de condit. indeb. Imol. in r. alius de solut. Regal. 31. par. 5. Nicol. 14. & c. Communis opinio secundum lason. in d. l. cum quis. num. 13. Id vero, quod naturaliter debetur, in iudicio animæ soluendum est necessario. Barto. in consil. ad repromissionem. verb. de iuramentum. Abb. in cap. quia plerique. de immunit. eccles. commun. pen. Anchar. in reg. possessor. de reg. iur. in c. 6. quæst. 1. nec id indiget probatione, cum sit manifestum apud omnes. Postremo, extant pulchra verba Plinii lib. 5. Epistolarum ad Calpurnium. *Hic inquit si sum scipiam, iratum: si defuncti voluntatem, ratum & firmum est: mihi autem defuncti voluntas (veror quam in patrem transmissi, quod didicimus sum, accipiam) antiquior iure est.* Idem Plinius: manifestius lib. 2. Epistola ad Annianum, his eisdem verbis: *Tu quidem pro certa tua diligentia admones me, codicillos Antiliani, qui me ex parte instituit heredem pro nō scriptis habendos, quia non sint confirmati testamentis, quod ius ne mihi quidem ignotum est, cum sit etiam notum, quod nihil aliud situm. Sed ego propriam quamvis legem mihi dixi, ut defunctorum voluntatem, assensum istam defererem, quasi perfectam iurarem. Constat enim codicillos Antiliani manu scriptos, licet ergo non sint confirmati testamentis, etiam tamen ut confirmati observantur, quibus verbis docuissimum ille vir hanc opinionem veram esse profiteatur: quam sequatur Abb. in d. cap. quia plerique. commun. pen. idem in cap. 1. de in iure restit. ad form. idem in hunc cap. restitutio. num. 10. & 15. Anchar. in d. ista regula possessor. §. 1. Anton. in d. cap. quia plerique Innoc. in c. quod fides. de elect. Bart. in d. test. monit. c. 3. lason. §. non fortum. in pr. §. de cond. iudic. Hadrian. quodlib. 6. consil. 2. Floren. quæ restit. & sequitur Sylvest. verb. hereditas. §. 7. & verb. testamentum. §. 2. & verb. alienatio. §. 13. & Alciat. de iuribus pedum præscripti. fol. 4. Albert Brun. in test. de preceptis & effect. forma. fol. 57. col. 3. & fol. 60. col. 1. & fol. 74. quæ leges communales gloss. 2. num. 11. ex quibus hæc Opinio appareret magis Communis.**

- ²² ¶ Ego vero his non obstantibus, contrariam sententiam veriorē esse arbitror, pluribus rationibus, sed potissime vtræ sequentibus ad comprobationem huius opinionis. Lex enim civilis, quæ reitum solennitatem induxit testamentis, iusta est, quod cōtat ex reprobatione secundū intellectus: & probatur, quia hic testandi actus grauius est, mille obnoxius fraudibus: ponit ergo lex quō tutius & fidelius ageretur, hanc solennitatem statuere ad totius reipublice utilitatem. Quod si hoc publicum est commodum, iusta erit prædicta lex. Absurdum præterea existimarem hæc leges iniquas cēteri. Lex vero iusta in animæ iudicio est admittenda. gloss. Communiter recepta in d. cap. quia in testamento. Abb. Felin. & Decius. num. 8. in cap. 1. de testat. lason. in l. nemo potest. 2. testam. num. 106. §. de legat. 1. Thom. in l. 1. §. 96. art. 4. Innoc. & Abb. in d. cap. quia plerique. de immunit. eccles. optimus text. in c. quæ iure. 8. diff. Proverb. 18. & ad Romanos cap. 13. Igitur & hæc civilis lex in foro interiori & iudicio locum habet.

- Secundo, eadem sententia condiamur ex eo, quod iudicialis definitio veritate comperta lata, nec falsa suspitione
²³ iudice decepto, ut valet in foro exteriori, ita valet in foro interiori, quia auctoritate diuina iudicat ipse iudex. *d. cap. 8. Prouerb. cap. 13. ad Romanos notatur in cap. omnis anima. de censibus. capit. 1. de iur. & obedi. c. in l. iudicium §. de condit. indeb. Fortun. in l. iur. iudicium. §. de iusticia & iure.* Sed iudex veritate comperta, & certo sciens testatorem minus solenni testamento instituisse heredem Sempronium, nec villam fraudem in ea institutione commissam fuisse, ad eo auferret hereditatem, & lata sententia eam hereditas intestati ad iudicabit, ex eo quod illud testamentum nullum sit. *l. si vov. l. ex imper. sed. de leges, hæc consilium. Cod. de iur. iudic. gloss. & c. omnes in*

l. 2. C. de honore possessor. secundum tabula. ergo hoc iudicium in foro animæ auctoritate habet. Nec pollum mihi persuadere, iudicem exactissime veritate iuris mei ad rem aliquam cōperta, mihi præfatum rem propria sententia tradere posse, & iustitiam eam vero minime tunc quoad diuini iuris iudicium esse, nec posse eandem rem possidere. Sequeretur etenim ex hoc, leges, quibus subiciuntur, incertæ esse quoad animarum tutelam, nullumque iustitiam ministrum tute à republica nobis exhiberi.

Tercio, his accedit, quod omnis actus consistit in voluntate & potentia. *§. cum super de iure delegat. leg. nemo potest. §. de leg. prima. adnotatur ex Boetio, Bald. in repetit. l. 1. C. de iur. iudic. c. de iur. §. 5. Per leges animæ nemo potest quæ sine solennitate iuris testari, cum eo potentia auferatur. Colligitur ergo, parum eius voluntatem prodesse, quantum cuncte ea manifesta sit.*

Quarto licet propriè substantia à solennitate differat, ut docet Alciat. lib. 1. parat. cap. 16. & ipsa testamenti substantia sit baredis institutio, iuxta notata per Aretin. in l. 1. §. ipso iure nos etiam aliquid ad hæc tradidimus *in parte huius Robt. tamen assumendo substantialem formam alius cuius habere pro ea, sine qua actus ipse non valet nec effectum habere potest, testum solennitas & numerus in testamentis erit forma substantialis: non tantum probatoria. Bart. in l. nemo potest. §. de legat. 1. Vbi las. prima testam. num. 27. & 2. testam. num. 21. Bald. in l. cum quis. Cod. de iur. et facti. ign. col. 2. Alexand. in l. 1. §. de condit. indeb. col. 2. & ibi lason. num. 17. Decius in l. 2. C. de bonorum possessor. testat. col. 2. Aret. in l. nemo potest. col. 2. Alber. Brun. in tractat. quætuor lex forma. fol. 13. col. 2. dicens, hanc Opinionem communem esse, quod etiam fatemur Ripa, in d. l. nemo potest. num. 35. licet vellet defendere contrariam, quam asserunt Bart. in d. leg. 1. dicens, numerum testium in testamentis de solennitate probatoria esse. Idem Crot. in d. l. nemo potest. col. 6. alios auctores allegans eandem Opinionem probantes. Si vero hæc solennitas substantialis est, nihil restat voluntatem testatoris ex alio exteriori testimonio probari. Ergo, nec in foro animæ erit ista minus solennis voluntas recipienda, quod expresse affirmant Bald. in repetit. leg. 1. de iur. iudic. testam. num. 55. Fortun. in tractat. de iur. iudic. §. 1. & aliter hanc Opinionem esse Communem. lason. in l. 1. §. ipso iur. d. iur. c. de iur. et facti. ign. quorū opinio eo magis placet, quod testamentum factum corā duobus testibus iure Pontificio, quod legi diuina proprius adest, & animarum saluti diligenter consulit, aliusque presbytero parociani non tenet: nec ex eo iuste potest quis hereditatem aut legatim possidere, ut velt hic egregia & insignis decursum iuris diuini & naturalis hæc solennitas vitra duorum testium fidem, non est necessaria. Ad eandem opinionem plurimum conducit optima Innocent. decisio. in d. cap. quia plerique de iur. eccles.*

Non obstat prima ratio, non enim fat est, cessare rationē legis in particulari actu, ut cesset ipsa lex, quæ data nō est ad aliquē particularem finem, immo eius ratio continua est, non momentanea. Quam ob rem huius legis decisio non cessat, licet eius ratio particulari casu cesset: sed est necessarium cessare rationem legis in? communi, & vniuersali text. in clem. ad nostram de heret. cap. §. Christi de iur. iur. Fortun. in d. §. illat. 15. & 16. quod & vniuersaliter in Epitome A. l. b. decretalium. 2. par. 1. §. 6. §. 9. num. 8. Cum ergo ratio legis in presenti quæst. non cesset vniuersaliter, non perit ipsa legis virtus.

Secunda ratio tollitur ex eo, quod lex habens fundamentum à præsumptione, in animæ iudicio locum sibi non vendicat, quia lex illa præsumit propter defectum probationis. ¹⁶ legitime: tunc enim in foro interiori datur certum legitimæ ipsius actus: & ideo legi locus non est, sicuti nos diximus in intellectu. *§. qui fidei de pres. prima Epitome parte. 1. 4. §. 1. num. 5. & 6.* Hæc vero lex civilis non præsumit fraudē ex defectu probationum, sed ex defectu solennitatis. Vnde dici potest huius legis conditorem habuisse præsumptionē falsitatis, & fraudis suspensionem in testamentis omnibus, & ea ratione impellente, præmissam solennitatem statuere, ut hic testandi actus, in republica frequentissimus, tutus fieret, atque esset à fraudibus & falsitatibus immunis. Vnde prima ratio impulsiva fuit, & ideo ea cessante non perit lex. *text. in l. 1. §. lexum. §. de postul. Vltima vero ratio super præcipua & principalis, quæ non cessat ex eo, quod quandoque contingat coram duobus testib. fieri testamentum libere, & nullo præcedente fraude, & ita in effectū redimus ad primæ rationis solutionem.*

Tertium

Tertium, quod ad primam opinionem adduximus, minime obstat, quia falsum est: nullibi tunc probatur ex nullo, solenni testamento naturalem obligationem, ut expresse notant Bald. in c. cum quo. C. de iuris test. lig. ignor. col. 4. Cyn. & Fulg. quos Bald. sequitur in d. l. n. m. 16. §. de test. iud. indeb. quibus Bald. in leg. §. testatorum. per ver. ibi. & in l. verius. C. de fideicom. quibus constat, non dari naturalem obligationem ex testamento minus solenni. idem nouissime probat Pet. Lorionius de iuris test. tract. 1. c. 24. p. 2. Patet tamen oriri ex testamento minus solenni quandam obligationem naturalem, quae insurgit ex honestate, & debito morali, non tamen eam naturalem obligationem, quae ex legis vinculo oriatur, auctore Bald. in d. l. §. de testat. et test. n. 55. & in simili specie sand. 70. docet. c. 1. §. 107. & 106. art. 4. cuius & nos memimus in c. cum inoff. test. §. 1. q. 1. q. 107. Hec vero naturalis obligatio ab honestate moralis deducta, & repetitum impedit quod i. ord. tradit in l. 1. §. cum naturalis §. de iust. & iur. iud. 10. quamsi non operetur effectum exceptionis nec retentionis, sicut operatur vera naturalis obligatio ex lege naturalis prodigenda, qualis est illa, quae ex pacto nudo deducta. Constat igitur ex minus solenni testamento, obligationem naturalem, quae ad moralem honestatem pertinet, oriri, & hanc impedire repetitionem, quod probatur iura pro Communis sententia adducta: non tamen dari obligationem naturalem, quae retentionem aut exceptionem inducat, & sic illam quae legis naturae vinculo iunittur: quo fit, ut tertia ratio ex praedictis concludenda penitus sit.

9 Ex hac vero disputatione sequuntur plurima: & primū
 contrā P. a. n. in h. om. cap. reſponſione uerū q. dum dicit, agēte
 contrātemaliūm ex ea ſola ratio, q. quod illi caret ſol
 latitudine in iis ſiſt. multo ſiliter peccare. Conſiſt enim ill
 ſanctum eſſe, nec veniale crimen committi, ſi pleneque agēte
 non teneri ad reſtitutionem eius, quod ex dicta adtio
 ne fuerit conſectus: que omnia laſon concedit, reſragant
 P. a. n. in l. una p. oſſi. ſi. de leg. 2. d. 2. ſi. a. m. 1. 2. & c. ſi. 67. ult.
 2. c. p. n. & c. ſi. v. eſſe v. eſſe quomodo exultimo, etiam ſi agens certo
 ſciat illam fuiſſe uoluntate teſtatoris, aduerſus P. in d. l.
 una p. oſſi. p. n. 1. 2. ſi. c. Dom. Sorob. 4. q. de inſt. & iur. p. 3.
 artic. 3. hanc primam illationem multis rationibus defendit,
 licet ſonantem improbet.

19. Secundo inferat, * eum qui possideat bona testatoris ex
circulo natus solentis voluntatis teneri, etiam in diuino
animæ iudicio legitimis intelligentibus hereditibus illa restituere,
quoniam non dubitet de libera, spontanea testantis vo-
luntate. Quæ re grauius errant Alexand. & alij, quos
Rino Gouarri in d. l. *sermo potest.* num. 97.

Tertio ex hoc deducitur, possidentem rem legatam sibi in minus forensementum, nec in iudicio exteriori, recisive vii postulare retentionis, arque acceptione proposita se aduerlus legitimum heredem de defendere. Hac enim defensione, aut retentione, nulla ratione probari potest, imo improbatu*r* a fidei*sc*iditibus, C. de fidei*sc*. tametsi contrarium teneant Alex. Imol. & la. post Bar*on*em in d. n. n. post. vbi la*us* in 1. la*us* n. 20. c. 3. num. 94. dicit eorum sententiam communem esse.

Quarto sequitur, vanam esse omnique ratione delicti Doct. differentiam, quam Alexand. adducit in *4. d. de mo. pteff.* & fatetur communem esse lason. ibi *1. d. de uer. 75.* & Rip. *num. 120.* dum negant heredem scriptum in minus solenni voluntate posse in iudicio exteriori vo retentione, quamvis cam legatario pertinuit. Nam si id legatario permiffum esset, non videretur quare heredi idem usus negetur.

Quinto, multo minus placet latonis sententia, qui in d. l. no-
tas. l. de iust. 75. dixit adversus communem, hæredes scipm
in minus solum testamentum ut possit retentione. & idem
notat Ripa. ibi. no. 102. hincim doct. optime advertunt,
nullum debere constitui discrimen inter hæredem & lega-
tarium: falso tamen ad hæredem extenditur, quod legatario
conferri sententia concesserat.

[illegible]

inter se constare, si quidem is, qui venenum habet, tunc hereditatem possidet. Is vero, qui nullam causam domini aut iuris ex legitima legum sanctione consequitur, retinere omnino tenetur id, quod possidet.

Sextimo ex his manifeste conuincitur, Bald. errasse in l. r.
sol. 2. C. de off. not. & lat. n. l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. dicentes,
legatarius, qui reus legatam in minus solenni testamen-
to consequi non potest, in ille polle cam furto subtrahere:
id enim talissimum est.

Octavo, constat eadem ratione, legatarium minime posse
assequi rem legatam in testamento imperfecto per denun-
tiationem Evangelica, quod Bald. opinio adest, *in d. l. cum
quod, col. 5. licet* Abb. *in huius elect. col. 1. tal. d. l. cum quod. &
Ripa, in d. l. nemo pascit, non, 88. contrarii velint* : quibus con-
sentire videtur Alcia. *in c. 1. de iud. non, d. iud. non, q. 7.*

[illegible]

9. *secundum kiriam & latium.*
 7. *Tertio, & principaliter* ^{caput hoc non efficit intelligi-} ⁷ ⁸
 rur, ^{ut procedat iure canonico} ^{in provinciis ecclesie} ^h
 hinc subiectis quate temporis iurisdictionem: in his
 etenim casibus testamētum solenne est, si factum fuerit
 coram duobus testibus, & parciali presbytero, quomus
 ad pias causas factum non possit. *Iohann. Andr. Anchar.*
Cardin. Henric. & Imed. hic *Forrini* *ad illud* *15. Ioan. Andr.*
rel. 1. Dom. arch. 49. f. d. eccl. 27. v. 217. vbi p. 15. Ioan. Andr.
hic asserit *quod in multis recipere debet, & eam esse com-*
munem *secundum Nicol. Berol. rel. 93. Corne. 10. sept. 161. col.*
fin. volum. 4. & Card. Ruin. cap. 4. un. 4. ratum. 2. & cap. 1. n. 11.
1. 2. ubi *quod communi sententia secundum eos est* ¹ ²
necessarium *utra duos testes presbytero parcialem testamētum*
adeffe, quod factum Abba. repet. rel. 4. Card. & ceteri Doct.
conueniunt *quod modum proferunt* *1. mod. edict. 4. &*
Barbar. hic ad 6. Corn. d. consil. 71. Albert. Bruil. de p. inc. & effec.
form. 10. fallentia. Domin. 15. p. 104. d. 49. Forrini. 15. illud. 15
de v. hinc rel. nec in hoc dubitandum est ¹ ²
siquidem hic est ¹ ²
verus ac proprius huius s. sensus, & quod discere non licet.
Ex quo apparet decernum fuisse intellectum huius canonis
Andr. Alciar. vtrum aliquo & doctissimum atque eloqui-
ssimum, qui in rap. n. 10. d. 10. d. 10. p. 1. Scripta habet ¹ ²
decisionem in foro conscientie procederet: pro in iudiciali.
constat etenim in iudiciali canonico iussimile feruandum esse

Ceterum haec interpretatio, quā communiter esse dixerim, procedit etiam si hic presbyter, ut notarius huius testamenti accesserit, capiens fuerit: nam cum duobus testibus valebit hoc testamentum ex ratione huius textus, quā in hac specie intellexit Paul. Paris^{us} *cap. v. notarij*. Quod si presbyter huius acti non addit, loco tamen eius sint praesentes duo testes, validum erit hoc testamentum: quia duo testes iussu regis vices eius quantūcumque maxime autoritatis capere licet. *sum a nobis de testib. l. ita Anton & Abb. in l. i. de test. nov. 13. Spec. tit. de iur. iur. edit. §. commisso, num. 12. Domini c. si q. 49. Romani. an. Gmili. c. ad. Felici. 14. specialit. Corne. cap. 61. v. fin. tit. Dec. c. 184. in 2. dub. dicens hanc Opin^{em} de Communi a post. Alex. edit. 105. col. 4. v. 4. quā loquitur Boet. edit. 38. col. 4. Carol. Rui. edit. 1. num. 11.*

14. *¶* Oñatus intellectus dicitur, hanc constitutionem procedere, quando testamentum esse perfectum ratione voluntatis, quod legata pia, licet quoad cetera legata voluntas manifeste imperfecta animo siquidem deliberato coram idoneis testibus, non cogitans necintendens aliam solennitatem adhibere, testator incipit condere testamentum: & eum pietatis causa aliqua legaliter, velletque alia disponere mortuus est: ex hac voluntate deberi pia legata adnotatur Bart. in *testamento. ff. de fideiur. libi. Abb. in l. i. notat. 3. & ibi Barbat. de fuffat. ad. in c. p. Alexand. in d. l. abet confutatio. & c. imp. de d. c. d. titulo. Imol. l. si quæ. et. c. ff. de collat. in d. conf. 159. vel. 4. Dec. dicens hanc opinionem communem in d. conf. 159. et. 3. quasi hoc ipsum favore pietatis fit inductum. Obstat tamen hinc opinio test. in d. c. si quis. si quis, inquit, cum testamentum fecerit, hæc est optima interpretatio, prius quam cunctis hæredes eximere, & subtrahere, magis exiit esse testamentum facere, quam scilicet, & in digestorum libro primo Scævola respondisse scripsi, ut quia prius hæredes ex tota testamentum non fuerint. Libro tunc hoc verum esse existimus si constiterit voluisse plures cum, qui testamentum fecisset, hæredes prænuntiare. Ego nec sermone paucis ad id scripsi. Hæc enim d. vbi gl. communiter recepta idem esse ait in testamento facio inter liberos, & esse hanc opinionem communem facere Cor. conf. 140. vbi l. 1. col. 2. & in d. si quis. Aret. dicens idem esse in testamento ad pias causas. Et ad prius sententiam non discedo, quoniam maioris ius privilegii pia causa, quam inter liberos dispositio, etiam portio nem legitimum eius interdebit. Bart. in l. 1. C. de iacendo et scilicet. m. 4. Abbas in d. c. 1. Alexand. in l. pædum quod dicitur. C. de pæd. fin. volum. Unde quamvis sit vera opinio glori. in d. si quis. qui. quoniam in dicta c. imp. expressè sequitur laion. p. alios eiusdem 2. non erit confirmatus falsus hic octavus intellectus. Quintimo eleganter consulendo tractat Paul. Castren. cap. 10. vbi. volum. 1. esse perfectum testamentum ratione solennitatis, si testator dicente scriptum sit, & ad finem deducum coram sufficienti testium numero, ad id vocatis ipsi testibus, licet tonum testamentum simul non sit lectum coram eisdem. & subdit ipse Paul. hoc est testamentum ita repertum in protocollo notario, à quo, vbi à notario, scriptum fuit testator dicente, posse in publicam formam auctoritate iudicis redigi, vel presentium testium depositione publici iudicis auctoritate scribi, vbi deinde sinec. faciat, etiam si*

Prima equidem afferit, testamentum nequaquam probari
per scripturam à notario dictante testatore & testibus præ-
sentibus

[illegible]

Ne illud omittendum est, satis esse constare ex ipsa scriptura, et testimonio notarii, id scriptum fuisse ex voluntate testatoris, vni ceteris contrariis et acibus fidelibus praesumitur. Nam quod testis in d. c. 155. ad finem adducto allegat, nihil obstat. Id enim potius ad probandum communionem, ipsi notario iudice factam, vti quod officium exerceret, tunc cum non probatur hae commissio ipsi notario testimonio. Ita. in l. iuramentum. c. 16. §. 3. de i. iur. Cuius opus commune est, secundum lat. in d. c. 155. Dec. in l. quoniam. no. 45. de probat. in c. 160. cum glo. et in praxi ferendum secundum Guid. Pap. de i. 15. Sed quoad probandum vel praesumendum, libellonem continentem ex voluntate contrahentium scriptis, eius testimonio fides exhibetur. ex glof. et Bald. ibidem d. l. iur. ferendum. in c. 160. de i. c. de fals. et id passim d. l. iur. ferendum. Maxime talis obiectio tollitur ex eo, quod Bald. opinio communis in d. iuramentum. locum habet quoad commissio nem generalem alicuius officii, non quoad communionem actus alicuius particularis, ex ejusdem probatur eisdem no-

¶ Nonno, ex præmissis deducitur, ¶ Regia pis valida esse, ¶ si relicta sint in eorum testimonio, quod coram duobus testibus dictum fuit, & scriptum iussu testatoris, qui aliam solennitatem non prædixerat, tamen si lectum coram testibus non fuerit, non momento testatore, quod erga heredes notavit. An-
non. conf. 7. in fin. & 131. v. 6. ex interdicto 3. v. 10.

¶ Glof. vltima egregie probat, legata t pia poffe etiam
eoram iudice ecclefiaftico peni ab ipfo herede laico ex ver-
bis huius cap. quoad notant Abb. Imo. & Barb. *huc. 2. ul. aduer-*
fus Ancia. in qua controuerfia non oportet immorari: cum
caufa pia fit tradenda iuxta iuris Pontificij conftituciones,
& ideo nimirum fi eius cognitio & definitio Ecclefiafticis
iudicijs iure competat.

SECUNDO.

1 Denotum appellativum an veniant intra & extraneis.
2 Hypotheca denotum mobilium & immobilium an comprehendat intra & extraneis
3 Non aequivalet clericatus ex titulis Ecclesiae, an suffragari in ecclesia
sui rectoris.

De hæredibus instituendis

peatoria infirmitas, tametsi viuisa sit, ex veterum sententia: quoniam licet testatorum iura ab alieno arbitrio pendere *lib. 1. ad instum. ff. de heredi. instum. l. 1.* Si cuius effiet ha c in ffitio captoaria, Senatusconsulto potius quam veterum d creto: flet reprobata, vt ex diuini Iuriconfultorum locis manifestum est. Eit. Egit maximus inter hac d' crimem, quod eleganter & diligenter obtulit Antonius Augustinus in libro quatuor emendatissimo, capite de qua quibus, nouam etiam hanc iuris ciuilis interpretationem: mo opinatus, quam tamen inter iurip Raphael Comes docuit, *lib. 4. de Legem. 8. cum quibus, etiam quibus, 4. ff. de rebus doli. idem tradit Cora. ff. de Affylla. nou. quibus, cap. 1. de decore.* (Quibus adde quae Cuiacius adnotat in illis mstibus, simul de focienda.) Hic accidit Regia. *Ind. de iure iur. et, par. 6. quae ha* vt iustas infirmitates ex eo damna, quod in alienum arbitrium conferantur.

¶ Porro, his premissis, Bernardi Glossa erit explicanda, quippe quod attente beneque conspicitur falsis in specie. Et in parte prima notat nunc testantis legari aliquod posset, *louis. li. § legari. 3.* quod hoc intelligitur quando testator loquitur posset, nisi super ueniens inerbis alii fuisset impedimento. Quibus uerbis falsum apparet declaratum Salycet. qui in *l. 6. v. quibus. C. de fidei iur. § intelligit dicitur. l. 1. n.* quando testator posset articulat loqui tenore quo legatum reliquit. Secus uero si non posset articulare loqui, cum tunc legatum non ualeat. Hæc enim interpretatio obuiam manifeste lurisconsulto, qui legatum factum nunc ab eo, qui morbo impeditur loqui, censet ualidum esse. Iguridem erit, si non impediatur omnino a morbo loqui, sed tantum articulationem. Et sic receditur ad Salycet. *l. 1. c. lex. n. 4. Rim. & Corn. n. 1. l. 1. u. 1. n. 1. c. ita. i. quibus in sensu consensit l. 1. al. i. n. 1. c. si pro more § de stat. uum. 1. 2. 7.* licet opinio nem Salycet. perperam retulerit.

[illegible]

allud prætere non est ostendendum, testamentum quod
legatum validum esse. I. testator eorum testibus, adhibitis
I. solennitatis ad testamentum requisitis, dixit: Ego 6
testamentum fieri disposui in quadam scriptura mea manu
scripta, quæ est sub Titium, modo coætæt eas tabulas
manu metæ testatoris subscriptas esse. Bartho. & ibi Soc. in *L. si
lex. ff. de testat. §. de consuet. aporum cum communis est secundum
Alex. in *L. ante præs. §. fin. de ed. i. §. de re iud. dicit* notat Ant. Rub.
confil. 14. qui cæcæ decisionem locum habere existimat, quæ
E 3 quædam*

lius paragraphi rationem nondum intellexisse.

In summa igitur, omnibus casibus, quibus diximus testamentum in voluntatem aut arbitrium alterius committi posse, in eisdem verba huius canonis intelligi poterunt, dum dicitur Romanus Pontifex: Qui extremam voluntatem ad alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus. Minime vero latissimè huius cessionis, quæ loquitur non tantum quoad legata, sed & quoad hæreses institutionem id eo amplius esse hanc canonem intelligendum.

3. Primo quidem, si quis bona sua omnia committat alterius dispositioni, cum influere hæredem nudum censendum esse, ut in pijs causis eadem bona distribuat. Sic enim decedit testatus. Innoc. Abb. Mol. & Doct. quorum *Opinio communis* est, secundum Abb. Mol. & Barb. 4. qui post Cardin. verba Innoc. aliquod obscura eleganter explicant. Huic etiam intellectui assensum communem esse laf. nu. 12. & Corn. in d. *Legatarius*. col. 3. c. de test. mibi. bictamen intellectus procedit eo casu, quo testator esset verus verbi significans arbitrium boni viri: Secus autem erit dicendum, si in commisso esset vultus testator verbi liberam voluntatem inducendum ita Bart. in l. 1. c. de *sanctis*. col. 46. Alex. nu. 6. Corn. nu. 4. laf. nu. 13. & d. *Legatarius*. Imol. in c. *Legatarius*. ff. de *testam.* nu. 4. Paris. conf. 38. vel. 3. nu. 21. ex quo aperte non meminit testator pijs causis: quare ratione practici Doctor assensum hunc tex. non habere locum, si testator fuerit vultus huius verbi: *Committit omnia bona bona voluntati* *Semper*, quam *Opinionem* *Communem* esse existimo, tametsi Card. hic nullum in hoc diffinem admittat. & utrumque casum parem esse opinatur, attenta ratione communis assertionis, quæ utroque casu videtur. Vnde post Imol. hic nu. 13. ipsius Card. sententiam memorie commendandam esse opinor: comprobatur etenim ex his, quæ dicuntur in 3. *in iudicio*.

Regia vero lex 11. in Taurino conuentu condita (quæ extat lib. 2. cap. 5. l. 6. 1. expressim statuit, commissa aliter per defunctum testamenti ordinatione & dispositione possit ac debere hunc, cui commisso facta est, soluto & re alieno, quantum bonorum partem in opera pia expendere: reliqua vero bona dare his, qui defuncto intestato succedunt: quia quidem lege decilio Innoc. recepta communiter tollitur, nisi dixeris aliud esse, quando quis alterius dispositioni committit propria bona, ut communis conclusio præmittitur: quando quis alteri committit, ut eius nomine testetur: nec enim non potest hic seipsum nec alium hæredem influere, nec videtur a communicante factus hæres: & in hac specie loquitur Taurina lex. Nec tamen huius interpretationis temere subscribo, sed candidi lectoris iudicio eam censendam ingenuè commendo.

4. Secundo, potest hic tex. intelligi, quando in alterius voluntatem non conferuntur principalis testamenti dispositiones: sed tantum alteri committitur electio hæresis inter ceteros: quod iure optimo heri potest. *Idem enim* *la. in a. 6. in ff. de fideicom. lib. 1. nu. 5. cum quodam* & ibi Doct. ff. de reb. dub. Bart. in l. illa institutio ff. de hære. instit. idem in l. *Legatarius*. ff. de leg. 1. Cyn. Bar. Alex. Dec. & laf. col. 2. in l. *Legatarius*. ff. de testam. mibi. Imol. hic nu. 4. Pau. Paris. conf. 38. nu. 31. vel. 3. & Roder. Zuaz. in tract. de caput. volunt. col. 2. c. 3. exemplum enim erit: *Instituam hæredem meum ex fratribus meis, quem Titius legaverit*. Hoc tamen procedit, nisi genus, quo esse electum, effectus admittit, ut si omnes veniant non facta electione, restet electio vana. ita Pau. in d. l. *Legatarius*. & Pau. Paris. in d. *conf. 38. nu. 33. c. 49.* Ex hoc in intellectu quotidie filiorum iam nepotum melioratio a parentibus fit hoc modo: *Meliorum vultum de filijs meis, quem mea vultu elegerit*: nam & his dictionibus viar. quippe quibus huius regni lege ipsissime vtiuntur in hac quaestione, atque hoc ipsum in l. 31. *Tanti ad finem*. [*hæres l. 5. in q. 4. in c. 1. de testam.*] probatur.

5. Tertius huius cap. intellectus ex eo constat, quod favore pietatis testamentum, saltem quoad legata, potest in alterius conferri voluntatem: quam interpretationem magis communiter Dd. hic approbant, & in d. *Legatarius*. ut constat ex Corn. Alex. & laf. ibi, qui vel. 1. Dec. dicit hanc *Opinionem* *communem*, & idem asserit laf. in l. 110. col. 3. vel. 1. nisi Bart. in l. 1. c. de *testam.* col. 3. quia quasi *prim. nu. 64.* idem in l. *Legatarius*. ff. de leg. 1. idem *conf. 5. c. 6.* & plures alij quos referri & sequi Pau. Paris. conf. 38. nu. 32. idem *conf. 83. col. pen. 2.* cuius conventionis disputatio est apud Soc. d. l. *verum*. ff. cum quædam & Lusi. hic. Rim. & laf. in d. l. *Legatarius*, quo in loco Dec. hanc communem sententiam ratatur. Et licet præfati

opinionem frequentius quoad legata Dd. admittunt, ut conflaxit Parisio d. *conf. 83.* idem tamen erigendum, quoad infirmationem heredis favore pijs causis: quæ iuris civilis subdictionibus minime subiacet. Ius vero civile, quod vetat vltimam dispositionem in alterius voluntatem conferri, nimio forsan rigori innititur, & ideo hæc testamentis ad pias causas ordinatis non est omnino servandum, vi pallim prædictis iuris vtriusque professores asserunt: quoniam ratio cum hæc sit, etiam in hæresis institutione maxime vim habet: atque ita in hac specie hunc canonem intelligunt Bart. in l. *Legatarius*. ff. de *testam.* col. 2. & ex præmissis Imol. nu. 10. Alex. nu. 6. & Corn. nu. 4. in d. l. *Legatarius*. c. de l. *legem* mibi. quorum opinio, licet sint qui refragentur, mihi verior videtur: ex qua sic potuit testator dicere: *Testator* *Bartholomæus* *Testator* *S. Iacobus*, ff. *de testam.* mibi. ac simili forma potest hæc conclusio ad praxim deduci.

Non obstat hinc sententia *Idem enim* *la. in a. 6. in ff. de fideicom. lib. 1. nu. 5.* quæ in legato libertatis ita loquitur: *Quod si ita scriptum sit, si hæres vel alius non valeat, sed ita demum si testator in voluntate sua hæresis, si liberos*. Quia illa iuriconsulti sententia procedit, vbi consultat testatorem dispositionem in liberam voluntatem hæresis committit. Secus sane hic dubio, est enim nunc interpretatio illa alimenda favore pijs causis, ut volentes, in quem conferuntur dispositio, non libera omnino accipiatur, sed subiecta boni viri iudicio, sicuti idem iuriconsulti in initio illius l. sentit, scilicet: *Videremus* *libertatis* *libertatis* *dare potest*. *Hæresis*, ff. *de testam.* mibi. *1. 10. 3. in hunc* *maximo* *casu*. *quoniam* *lib. 1. ad in testam. et post* *valere* *ex nam* *hered.* Ex quibus verbis plane constat id esse libertatis & sic pijs causis privilegium, quicquid alij in intellectu illius legis aliter sentiant. Constat vero ex his, voluntatem pro arbitrio accipi favore pijs causis, quod in eadem iuriconsulti decisione probat, dum dixit, *legatum libertatis, solutum in alterius voluntatem, validum esse*: nam si voluntas eo casu libera omnino intelligeretur, non valeret legatum, ut superius diximus. Ex proposita liquet autem ad subiecta materia, voluntatem pro arbitrio possumus interpretari. *Idem enim* *la. in a. 6. in ff. de fideicom. lib. 1. nu. 5.* quæ fane fit, ut quoties dixerim obituore pijs causis, posse vltimam cuiusque dispositionem in voluntatem alterius conferri, intelligam plane, atque assumam voluntatem pro arbitrio boni viri. Sic igitur est verus sensus iuriconsulti in d. l. *Idem enim* *la. in a. 6. in ff. de fideicom. lib. 1. nu. 5.* quos explicat laf. & Dec. in d. l. *Legatarius* & Lusi. in d. l. *Idem enim* *la. in a. 6. in ff. de fideicom. lib. 1. nu. 5.* e quibus libere omnium consensu recipitur, ut prima pars per vltimam co. 7. g. 1. ac iudem legatum libertatis non possit in hæresis voluntatem conferri, qui sensus maxime a iuriconsultis alienus est. Quod si communis interpretatio admodum placeat, poterit distingui legatum piium, quod hoc in canone tractatur, a legato libertatis: hoc enim licet pijs conferri possit, non tamen ratione eius pietatis, quæ animarum salutis conducit, sicuti docet Dec. in d. l. *Legatarius*. col. 2. quod modo latius disputare non libet, ne vltra septa transilire videar. Illud tamen ex his consequitur, legatum ad pias causas posse non tantum in voluntatem extraneis, sed & hæresis conferri: quod Bart. notat in d. l. 1. nu. 64. c. de *sanctis* *et ceteris* quod post alios sequitur Corn. in d. l. *Legatarius*. nu. 5. qui legatum profanum a pio in hoc distinguit: quod illud non potest in voluntatem hæresis conferri, licet bene in arbitrium: hoc vero potest, cuius assertionis partim me nuncius superius nam. 7. c. 8. Nos sane ita distinguimus, ut legatum non piium, in alterius voluntatem non collamus, in aliamque sit propter liberam voluntatem, quam ex his verbis colligimus, legatum autem piium eodem modo factum validum esse censemus, eo quod favore pijs causis voluntatem pro arbitrio accipiamus. Vnde forsan illud adnotandum erit, vltimam cuiusque dispositionem in alterius, & maxime hæresis, omnino liberam & absolutam voluntatem collatam non valere: & hoc pacto defendi poterit opinio satis controuersa. in d. l. *Legatarius*. c. de *testam.* mibi. in cuius examine plures existimant vltimam dispositionem testantis in alterius voluntatem conferri non posse etiam ad pias causas.

Verum quod hanc decretalem, mihi sane si licet libere propriam sententiam promere, primus Innoc. intellectus potius placet, quæ & Panormita. hic sequitur, dicens communem esse.

Ceterum, illud omnendum non est, passim si iuris vtriusque Doctoribus ex hoc capite adnotari, *Legatarius*

voluntatem favore piz causæ permitti, quod hic minime probatur, si consideretur, quod sit vere captatoria voluntas. Nec omnino id iuris rationi congruit, siquidem nihil minus est permissa captatoria dispositio. *l. captatoria. Cod. de test. milit. quævis eorum testamenta à iure civili maximis & specialibus privilegiis sunt ornata & munita.* Præterea si captatoria voluntas bonis moribus aduersatur, prædictæ consuetudine permitti potest, ut existimant Aret. & laf. in *l. a. in prin. de vulg. & pupil. subdit. idem laf. in *l. d. l. l. captatoria. cum & captatoria sit de dolo & illibere dispositio.* notatur in *l. cum donationum. C. de transact. non video cur ratione pietatis permitti possit.* *cap. super no. de iur. in hac causa dubitatione primum ipse opinor nullibi probatur, ubi causam captatoria voluntatem permitti, licet fateatur eam permissam esse, quæ in alterius arbitrium aut voluntatem conferatur.* Vnde non omnino communi opinioni ascedo. Secundo quidem ab Aretin. & laf. libentissime dissentio, qui dum consula doctrina vtuntur, assensum consuetudine fieri non posse, ut cuiquam permissum sit, vltimam eius voluntatem in alterius liberam dispositionem aut consensum conferre: hoc enim, ut ipsi placet, contra bonos mores est: falluntur equidem: nam si id contra bonos mores esset, non permitteretur hoc canone, eam favore piz causæ, in quo liquor Angel, in *dist. l. captatoria. ff. de heredi. inst. Alex. in *l. l. captatoria. Cod. de test. milit. eundem Socin. & Rip. in *dist. l. a. de vulg. & pupil. in prin. qui probare conantur consuetudine induci posse, ut extranea cuiusque voluntas alterius dispositioni committi possit, etiam libere. Hic etiam Doctoribus placet idem esse in captatoria voluntate, aduersus Aretin. & laf. Ego 7 vero perpendens captatoriz voluntatem capionem ex doli quendam intellexi, reprobamque alienæ hereditatis ambitionem. *l. illa. ff. de heredi. inst. l. si maior. C. de transact. l. i. ff. si quis aliquid sibi prius. ff. de iur. iur. in *l. d. de iur. iur. author enim captatoriz voluntatis capionem in id dirigit, ut facta heredis institutione per alium, ipse propriam voluntatem mutet: nollem admittre, ut tanto ac cõsuetudine induci possit captatorias voluntates, ac subinde potius in hoc Aretino & laf. accederem, quam Ang. Soc. Alex. & Ripæ.******

Ex quibus in discrimine ac disputationem adducere libet Carol. Ruin. responsum, is, inquam, *inst. 20. vltim. a. probare conatur, hanc institutionem valissimè esse, nec captatoriam censeri: Institus Titium heredem meum, dummodo ipse Titius me heredem instituat.* atque ibidem censet, inordinatam itam sub modo conceptam validam esse, modumque ipsum reiiciendum fore, nec necessariò seruandum, quippe qui turpis sit: adducit vero ad probationem glo. à Bartolo, Alexandro, & ceteris, qui sequentiori calculo receptam, *inst. cum donationum. Cod. de transact. qui assentit, liberationem à Titio Sempronio concessam sub modo, ut Sempronius eundem Titium heredem instituat, validam esse, cum etiam non secuta institutione, in pari causa turpitudinis potior sit condicio ossidentis, & sic debitoris, quamvis liberatio omnino nulla sit, si sub conditione concepta fuisset, ex authoritate Accursij, quem Bartol. & Doct. communius sequuntur. Adde & ipse Carol. *inst. in *l. institutione ita factam: Institus Sempronius heredem, si ipse me heredem instituat.* non esse captatoriam, sed ex eo damnamur, quod contra bonos mores hæc est institutio auctore liberam testantis facultatem, & ob id validam esse, reiecta conditione illa de iure impossibili. *l. i. ff. de cond. insti.***

Hæc tamen à viro doctissimo vtunque instructa censura indiget. Eri in primis vltima hæc conclusio refellitur ex his, quæ de captatoria voluntate hoc cap. diuinus constat etiam, esse hanc captatoriam voluntatem, & æquidem nullo pacto valere, nec seruandum fore. Id vero, quod Carol. dicebat, reiecta conditione iure impossibili validam esse hanc institutionem, iuris rationi aduersatur: cum hæc conditio, si me heredem instituas, non sit nec impossibilis de iure, nec turpis: nullibi enim, nisi fallor, à iure prohibetur heres hic institutus, testator autem heredeo instituitur, nec id turpe censetur: si qua namque captio aut turpitudine hæc in re dari contingit, capionem adeo institutione, quo sit, ut dispositio ipsa captatoria turpis sit censenda, non autem conditio in ea dispositione apposta. Et licet ob illam conditionem id, quod disponitur, capionem & deceptionem præ se ferat, ipsa tamen, etiam si euentus, secutus fuerit nullam deceptionem aut capionem inducat. Igitur, si prædicta institutio ca-

ptatoria est, & ex eo reprobatur, quod capionem & deceptionem inducat, non video cur magis reprobanda sit expressa conditio quam modi forma, cum vtroque casu idem doli eademque captio præsumatur: atque id eo eadem ratione perpena, erit & illa institutio reprobanda, quæ his verbis facta fuerit: *Institus Titium, dummodo ipse me heredem instituat, vel si ipse me heredem scribat.* contra Caroli responsum. Nec obertit glof. illa communiter recepta, quæ Accursij in eo contractu sub modo concepto existimat vtiusque contrahentis turpitudinem adesse: & addit in pari casu turpitudinis esse potiorē possidentem, quæ quidem ratio manifeste in testamento, celatur, in quo vtiusque turpitudine nec datur, nec possidentis ratio locum habere potest adesse, sicuti in contractu, attento exemplo Accursij, imo ex mente glo. & Doct. qui eam sequuntur, modus turpis contrahendi vitatur quoad ea, quæ nondum sunt tradita, & sic quoad actionem, quod notat in specie Carol. *consil. 255. vol. 4. & comprobatur ex his, quæ notati in epitome de spons. 2. par. 2. §. 1. num. 8. & 18. quiddam dicant Ang. & Aret. in *l. impossibili. ff. de reb. obli.**

Nec illud hac in re prætermittendum est, quibusdam placuisse liberationem à Titio Sempronio concessam, hac conditione: *si Sempronius Titium heredem fecerit:* validam esse, & hi sunt Placent. Jacob. Butt. Per. à Bellapertica. Cyn. Bald. Sal. Alber. Fulgo. laf. Ale. in *l. cum donationum.* ea ratione, quod non minor liberitas in matrimonium exigitur, quam in testamento, vt constat, & diximus superius 2. par. 4. quor. & tamen ad coniugium potest quis invitari ipse licet i. *Titium centum. §. 1. ff. de cond. & dem. igitur & ad heredis institutionem.* V. 10 de secuta heredis institutione valida erit prædicta liberatio. Nec obstat ratio, quæ prohibetur captatoria voluntas: nam ea institutio, aut legatio, vltimæ voluntate procedit, non in hisce contrahentibus, in quibus illa deceptio contingere nequit, ex proxime dictis, quæ latius explicat Ale. in *l. cum donationum.*

Nec item obertit & *l. cum donationum,* quæ ibi & similibus iuris locis prohibetur, ne quis pacto disponente adstringatur ad heredem certum instituentum: non tamen impedit in conditione id poni, quod in dispositione positum minime ardeat. *l. vxorem. §. heres. ff. de leg. 3. par. 5.* quibus constitutionibus exponitur, esse hanc institutionem intelligendam in pauperibus illius ciuitatis, vbi conditum est testamentum: quod ego intelligerem, sit testamentum sit conditum in loco domicilij testantis: alioqui pauperes domicilij testantis sunt admittendi, ex glo. *l. si pauper. verb. pauperes. ibi. in 6. quæ dixit, legatū relictū à testatore, ut inter pauperes distribueretur, esse distribuendum in pauperes loci, quod domicilij habebat testator.* Idem probatur ex *l. nulli. C. de test. & cler. l. hæc conditio. §. vbi sit. conditio & demoritur.* præter Frac. in *d. c. si pater. dicit d. glof. singul. Felin. in c. si quis testator de Simon. 2. col. notari d. Felin. in c. fin. col. 1. de testamento. quor. tamen non procedit in executor testamento, cui testator dedit pauperem electionem: is enim non tenetur eligere pauperes domicilij testatoris. Ioan. And. Domin. Lapsus, & Franc. in *d. c. si pater, Capella Tholofana quæst. 128. pulchre Collecta in c. Innocentius l. de iur. 10. c. ratione, quod Episcopus, cui iure de voluntate competit dignitatem Ecclesiæ conferre, tenetur eligere aliquem ex clericis eiusdem Ecclesiæ, ad quam sit electio. *cap. ne pro defuncto. de electione.* tamen compromissarius ad eligendum libere potest eligere etiam ex extraneis clericis, qui non sint illius Ecclesiæ. *cap. si compromissarius. de electione. in 6. atque hæc ipsa opinio probatur in l. cum quocumque. §. primo. ff. de leg. 1. secundo.* quibus sane standum temere non est: cum in hac pauperum electione ipsius testantis mentes refragari videatur, iuraque ipsa ciuilia pauperibus domicilij testantis patrocinentur, quam obrem caute seruanda est hæc Doct. opinio.**

¶ Postremo gl. assentit, posse in genere pauperes heredes institui: quod expressim probatur in *l. si quis ad dictum. C. de test. & cler. Regal. 20. in 3. par. 5.* quibus constitutionibus exponitur, esse hanc institutionem intelligendam in pauperibus illius ciuitatis, vbi conditum est testamentum: quod ego intelligerem, sit testamentum sit conditum in loco domicilij testantis: alioqui pauperes domicilij testantis sunt admittendi, ex glo. *l. si pauper. verb. pauperes. ibi. in 6. quæ dixit, legatū relictū à testatore, ut inter pauperes distribueretur, esse distribuendum in pauperes loci, quod domicilij habebat testator.* Idem probatur ex *l. nulli. C. de test. & cler. l. hæc conditio. §. vbi sit. conditio & demoritur.* præter Frac. in *d. c. si pater. dicit d. glof. singul. Felin. in c. si quis testator de Simon. 2. col. notari d. Felin. in c. fin. col. 1. de testamento. quor. tamen non procedit in executor testamento, cui testator dedit pauperem electionem: is enim non tenetur eligere pauperes domicilij testatoris. Ioan. And. Domin. Lapsus, & Franc. in *d. c. si pater, Capella Tholofana quæst. 128. pulchre Collecta in c. Innocentius l. de iur. 10. c. ratione, quod Episcopus, cui iure de voluntate competit dignitatem Ecclesiæ conferre, tenetur eligere aliquem ex clericis eiusdem Ecclesiæ, ad quam sit electio. *cap. ne pro defuncto. de electione.* tamen compromissarius ad eligendum libere potest eligere etiam ex extraneis clericis, qui non sint illius Ecclesiæ. *cap. si compromissarius. de electione. in 6. atque hæc ipsa opinio probatur in l. cum quocumque. §. primo. ff. de leg. 1. secundo.* quibus sane standum temere non est: cum in hac pauperum electione ipsius testantis mentes refragari videatur, iuraque ipsa ciuilia pauperibus domicilij testantis patrocinentur, quam obrem caute seruanda est hæc Doct. opinio.**

¶ Illud præterea ornittendum non est, posse legatum dotis in voluntatem alterius conferri, ita vt favore dotis, sicut à favore piz causæ, in arbitrium illius collarum censetur. Bart. in *q. l. theopompus ff. de decretis. l. in ius. l. captatoria. colum. penul.*